

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΠΑΤΡΑΣ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΘΕΜΑ : ΔΙΑΝΟΜΗ ΚΑΙ ΑΝΑΔΙΑΝΟΜΗ ΤΟΥ
ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ**

ΣΠΟΥΔΑΣΤΕΣ :

ΑΡΣΕΝΙΚΟΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ

ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ :

ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

- Πάτρα 2008 -

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή.....1
Η Διανομή του εισοδήματος.....2
Οι βασικές λειτουργίες των φόρων.....3
Ο προϋπολογισμός του κράτους στην Ελλάδα.....4
Το ελληνικό φορολογικό σύστημα.....7
Έννοια εισοδήματος	
• Ατομικό εισόδημα.....10
• Πραγματικό – τεκμαρτό εισόδημα.....11
• Το δηλούμενο εισόδημα.....11
• Το ακαθάριστο και καθαρό εισόδημα.....11
• Το φορολογητέο εισόδημα.....12
• Χρόνος απόκτησης εισοδήματος.....12
Κατηγορίες αγαθών	
• Δημόσια Αγαθά.....13
• Ιδιωτικά Αγαθά.....13
Η παροχή των αμιγών δημοσίων αγαθών από τους δημόσιους φορείς.....14
Η διανομή του Εθνικού Εισοδήματος και πώς αυτή γίνεται στα φυσικά πρόσωπα.....15
Πηγές Εισοδήματος	
• Εισόδημα από ακίνητα.....17
• Εισόδημα από κινητές αξίες.....17
• Εισόδημα από εμπορικές επιχειρήσεις.....18
• Εισόδημα από γεωργικές επιχειρήσεις.....18
• Εισόδημα από μισθωτές υπηρεσίες.....18
• Εισόδημα από ελευθέρια επαγγέλματα.....20
Η αρχή της φορολογικής ισότητας.....21
Η έννοια της φορολογικής ισότητας.....22
Το φορολογικό βάρος και κριτήρια δίκαιης κατανομής του.....23
Προοδευτική ή αναλογική φορολογία.....26
Οι επιδράσεις των φόρων στην ευημερία του νοικοκυριού και στην κοινωνική ευημερία.....36

Οι επιδράσεις των φόρων στη διανομή.....	43
Οι επιδράσεις των δαπανών στη διανομή.....	44
Οι επιδράσεις των δημοσιονομικών μέσων στη φτώχεια.....	46
Η αναδιανομή του εισοδήματος.....	48
Κοινωνική Ασφάλιση.....	49
Παιδεία.....	54
Υγεία.....	57
Κοινωνική Πολιτική - Κοινωνικός Μισθός.....	58
Φοροδιαφυγή και παραοικονομία	
• Φόροι.....	63
• Κρατικοί περιορισμοί και παρεμβάσεις	63
• Καταναλωτική δαπάνη, η οποία υπερβαίνει το, επίσημα, δηλωθέν εισόδημα.....	64
• Η διαφορετική πλευρά του φαινομένου.....	65
Σχόλια σχετικά με τις τελευταίες Φορολογικές μεταρρυθμίσεις.....	65

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στην εργασία που παραθέτουμε θα ασχοληθούμε με την διανομή και την αναδιανομή του εισοδήματος. Λέγοντας διανομή εννοούμε την συγκομιδή πόρων από την πλευρά του δημοσίου, μέσω κυρίως της φορολογίας των εισοδημάτων φυσικών και νομικών προσώπων, πως ο κρατικός μηχανισμός αποκτά τα εισοδήματα τα οποία αναλόγως αυτός διαθέτει, που και πως αποκτούνται αυτά τα εισοδήματα, και την αναδιανομή που επιχειρεί αυτό να κάνει μετά την συγκομιδή αυτή, δηλαδή τους τρόπους με τους οποίους προσπαθεί το κράτος στην ουσία να βελτιώσει το βιοτικό επίπεδο των πολιτών του σε κάθε στάδιο της ζωής τους. Η σχέση αυτή, διανομής και αναδιανομής του εισοδήματος χρίζει μεγάλης έρευνας, και είναι αναρίθμητες οι προσπάθειες που έχουν γίνει και συνεχίζουν να γίνονται και στις μέρες, μας ώστε να βρεθεί η χρυσή τομή η οποία θα λειτουργεί προς όφελος όλων το συμβαλλομένων. Σε αντιδιαστολή με τις προσπάθειες αυτές η δική μας έρευνα επικεντρώνεται όχι τόσο στην οικονομική ανάλυση και την αποτύπωση με αριθμούς της σχέσης αυτής, όσο στην κατανόηση της λειτουργίας της. Πως λειτουργεί η σχέση ανάμεσα στους φορολογούμενους πολίτες και το κράτος, τις υποχρεώσεις των δύο, τι προσφέρουν εκατέρωθεν τι λαμβάνουν κ.λ.π.

Περιλαμβάνουμε επίσης μερικά απλά και ευκολονόητα οικονομικά στοιχεία για να αντιληφθούμε ευκολότερα την σχέση αυτή και να δούμε πως και που αυτή αποτυπώνεται πως λειτουργεί στην πράξη σήμερα και τι αποτελέσματα έχει. Πως επιδρούν τα μέτρα που έχουν θεσπιστεί και θεσπίζονται, τα αποτελέσματα τους και στις δύο πλευρές, καθώς και μερικά σχόλια στις τελευταίες εξελίξεις στους διάφορους τομείς της οικονομίας και τις επιπτώσεις

τους, καθώς και μερικές συνταγματικές διατάξεις που κατοχυρώνουν δικαιώματα και υποχρεώσεις προς τα συμβαλλόμενα μέρη.

Όπως προείπαμε η προσπάθεια αυτή επικεντρώνεται στην διαμόρφωση μιας γενικής εικόνας του σημερινού συστήματος διανομής και αναδιανομής του εισοδήματος και των βασικών κανόνων λειτουργίας του.

Η Διανομή του εισοδήματος

Για να μπορούν να διαθέτουν τα δημόσια αγαθά δωρεάν στο κοινωνικό σύνολο, καθώς επίσης και να καλύπτουν τις διάφορες άλλες δαπάνες τους οι δημόσιοι φορείς χρειάζονται πόρους, τους οποίους δεν διαθέτουν, γιατί η περιουσία τους είναι περιορισμένη και δεν διαθέτουν άλλους ίδιους πόρους. Για την απόκτηση αυτών των πόρων, επομένως, οι δημόσιοι φορείς χρησιμοποιούν διάφορα άλλα μέσα.

Ορισμένα από αυτά είναι μονομερή και έχουν συνήθως αναγκαστικό χαρακτήρα, τα μέσα αυτά δηλαδή συνεπάγονται παροχή των ιδιωτικών φορέων προς τους δημόσιους φορείς χωρίς αντίστοιχη ειδική αντιπαροχή των τελευταίων. Τονίζουμε τη λέξη ειδική αντιπαροχή, γιατί οι δημόσιοι φορείς κάνουν μια ειδική αντιπαροχή προς τους ιδιωτικούς φορείς που περιλαμβάνει όλες τις υπηρεσίες που προσφέρουν στους ιδιωτικούς φορείς, αλλά η αντιπαροχή αυτή δεν συνδέεται άμεσα με το ποσό φόρου που πληρώνει κάθε ιδιωτικός φορέας. Εξάλλου, άλλα μέσα είναι διμερή, δηλαδή συνεπάγονται παροχή των ιδιωτικών φορέων στους δημόσιους φορείς και αντίστοιχα ειδική αντιπαροχή των τελευταίων στους πρώτους.

Στην πρώτη κατηγορία περιλαμβάνονται κυρίως οι φόροι, ενώ στη δεύτερη κατηγορία περιλαμβάνονται τα έσοδα από δανεισμό καθώς και τα έσοδα από την άσκηση επιχειρηματικής δραστηριότητας.

Από τα παραπάνω συμπεραίνουμε ότι οι φόροι έχουν δυο βασικά χαρακτηριστικά γνωρίσματα:

Αποτελούν αναγκαστικό μέσο μετάθεσης πόρων από τον ιδιωτικό στο δημόσιο τομέα και δεύτερον αποτελούν μέσο μονομερές, δηλαδή μέσο που συνεπάγεται μόνο παροχή από τους ιδιωτικούς προς τους δημόσιους φορείς χωρίς αντίστοιχη ειδική αντιπαροχή των τελευταίων στους πρώτους, η οποία αντιπαροχή να είναι άμεση

Οι βασικές λειτουργίες των φόρων:

Είπαμε πιο πάνω ότι οι φόροι αποτελούν ένα αναγκαστικό μέσο μετάθεσης πόρων από τον ιδιωτικό στο δημόσιο τομέα, έτσι ώστε να μπορούν οι δημόσιοι φορείς να χρηματοδοτούν τις δαπάνες τους και να παρέχουν τις υπηρεσίες τους δωρεάν στο κοινωνικό σύνολο. Η λειτουργία αυτή των φόρων είναι γνωστή ως ταμειυτική λειτουργία ή ταμειυτικός σκοπός των φόρων. Η λειτουργία αυτή είναι ίσως η βασικότερη λειτουργία των φόρων, δεν είναι όμως η μοναδική τους λειτουργία. Εκτός απ' αυτήν οι φόροι επιτελούν και άλλες λειτουργίες, γιατί χρησιμοποιούνται από τους δημόσιους φορείς ως μέσα για την άσκηση οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής. Έτσι διακρίνουμε πολλές φορές την οικονομική λειτουργία των φόρων και την κοινωνική λειτουργία των φόρων.

Η οικονομική λειτουργία των φόρων αναφέρεται στην χρησιμοποίησή τους ως μέσων άσκησης οικονομικής πολιτικής,

λόγου χάρη ανακατανομής των πόρων στατικά δηλαδή ανάμεσα στα διάφορα αγαθά και τις υπηρεσίες, σταθεροποίησης της οικονομίας σε επίπεδο πλήρους απασχόλησης καταπολέμησης της ανεργίας και του πληθωρισμού, και προώθησης της οικονομικής ανάπτυξης μιας χώρας.

Η κοινωνική λειτουργία των φόρων αναφέρεται στην χρησιμοποίηση τους ως μέσων άσκησης κοινωνικής πολιτικής, δηλαδή βελτίωση της διανομής του εισοδήματος και του πλούτου.

Ο προϋπολογισμός του κράτους στην Ελλάδα

Ο γενικός προϋπολογισμός του κράτους στην Ελλάδα περιλαμβάνει τρεις επιμέρους προϋπολογισμούς: 1) τον τακτικό προϋπολογισμό, 2) Το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων, 3) Τον Ειδικό λογαριασμό εγγυήσεων γεωργικών προϊόντων.

Ο Τακτικός Προϋπολογισμός περιλαμβάνει τα τρέχοντα έσοδα και έξοδα του κράτους, χωρίζεται δηλαδή σε δύο μέρη. Το πρώτο μέρος περιλαμβάνει αναλυτικά τα προϋπολογισμένα έσοδα του κράτους από τους άμεσους και τους έμμεσους φόρους, τα έσοδα από την κρατική περιουσία, π.χ. εκμισθώσεις και διάφορες εκμεταλλεύσεις, την επιχειρηματική δραστηριότητα, το δανεισμό καθώς και άλλες πηγές εσόδων.

Το δεύτερο μέρος του προϋπολογισμού αναφέρεται στα έξοδα και περιλαμβάνει αναλυτικά όλες τις δημόσιες δαπάνες που γίνονται, για την υγεία, την παιδεία, την άμυνα, τη διοίκηση, τη δικαιοσύνη, τη γεωργία, τη βιομηχανία, την ενέργεια, τη συγκοινωνία, τις μεταφορές, τα δημόσια έργα, τον τουρισμό, το εμπόριο, τη ναυτιλία, την εργασία, την ασφάλεια και πρόνοια, την περιφερειακή ανάπτυξη και το περιβάλλον, τον πολιτισμό, κ.α. Το

Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων περιλαμβάνει τις δαπάνες για επενδύσεις και τα έσοδα που χρησιμοποιούνται για την κάλυψή τους. Ο ειδικός λογαριασμός εγγυήσεως γεωργικών προϊόντων δημιουργείται για την ενίσχυση της γεωργίας στην Ελλάδα και είναι πάντοτε ισοσκελισμένος. Γι' αυτό και στον πίνακα που παραθέτουμε παρακάτω δεν περιλαμβάνεται. Ο Πίνακας αυτός μας δίνει μια εικόνα του γενικού προϋπολογισμού του κράτους στην Ελλάδα για το έτος 2004, καθώς επίσης και του απολογισμού για τα έτη 2002, 2003. Το βασικό χαρακτηριστικό του προϋπολογισμού του έτους 2004, όπως άλλωστε και όλων των προϋπολογισμών των τελευταίων 8 ετών, είναι τα σχετικά χαμηλά δημοσιονομικά ελλείμματα του κράτους. Τα ελλείμματα αυτά προέρχονται τόσο από τον προϋπολογισμό δημοσίων επενδύσεων, όσο και από τον τακτικό προϋπολογισμό, εν μέρει, καταναλωτικά ελλείμματα.

Πάντως οι πρωτογενείς δαπάνες, δηλ. οι δαπάνες του κράτους, χωρίς τους τόκους του δημόσιου χρέους, είναι μικρότερες απ' τα τρέχοντα έσοδα, με συνέπεια να υπάρχουν τα τελευταία χρόνια μικρά πρωτογενή πλεονάσματα, κάτι που είναι απαραίτητο, προκειμένου να μειωθεί το χρέος του κράτους ως ποσοστό του Α.Ε.Π.

Ο κρατικός προϋπολογισμός μπορεί να παρουσιαστεί με τρεις μορφές. Να είναι ισοσκελισμένος, δηλαδή το σκέλος των εσόδων να είναι ίσο με το σκέλος των εξόδων, τέτοιος προϋπολογισμός είναι σπάνιο να επιτευχθεί. Να είναι ελλειμματικός, δηλαδή το σκέλος των εξόδων να είναι μεγαλύτερο απ' το σκέλος των εσόδων. Τέλος να είναι περισευματικός, δηλαδή το σκέλος των εσόδων να είναι μεγαλύτερο από το σκέλος των εξόδων. Γενικά ο κρατικός προϋπολογισμός αποτελεί σχέδιο δράσης του δημόσιου φορέα. Δύο έννοιες που παίζουν σημαντικό ρόλο στην κατάρτιση του κρατικού

προϋπολογισμού είναι η «πρόβλεψη» και η «επιδίωξη» οι οποίες αυτές έννοιες συσχετίζονται με την επίτευξη των στόχων της δημοσιονομικής πολιτικής. Ο κρατικός προϋπολογισμός αποτελεί το κύριο μέσο αναδιανομής του εισοδήματος και μέσω αυτού αποτυπώνεται η προσπάθεια διανομής και αναδιανομής του Εθνικού Εισοδήματος.

Έσοδα - Δαπάνες	2005	2006		2007	
	ποσά	ποσά	%Μεταβ 06/05	ποσά	%Μεταβ 07/06
Έσοδα	39.638	42.205	6,5	45.540	7,9
Τακτικός προϋπολογισμός	37.081	39.000	5,2	41.420	6,2
Πρόγραμμα δημ. Επενδύσεων	2.557	3.205	25,3	4.120	28,5
(Έσοδα ως % του Α.Ε.Π.)	(28,0)	(27,7)	(-0,2)	(27,8)	(0,1)
Δαπάνες (πλην χρεολυσίων)	44.445	48.40	8,9	51.800	7,0
Τακτικός προϋπολογισμός	37.431	39.810	6,4	42.550	6,9
Πρόγραμμα δημ. Επενδύσεων	7.014	8.600	22,6	9.250	7,6
Δαπάνες ως % του Α.Ε.Π.)	(31,4)	(31,8)	(0,4)	(31,6)	(-0,2)
ΕΛΛΕΙΜΜΑ (δανειακές ανάγκες)	-4.807	-6.205	29,1	-6.260	0,9
Τακτικός προϋπολογισμός	-350	-810	131,4	-1.130	39,5
Πρόγραμμα δημ. Επενδύσεων	-4.457	-5.395	21,0	-5.130	-4,9
(Έλλειμμα ως % του Α.Ε.Π.)	(3,4)	(3,5)	(0,1)	(3,8)	(0,3)
Τακτικός προϋπολογισμός	28.297	30.460	7,6	32.800	7,7
Πρόγραμμα δημ. Επενδύσεων	7.014	8.600	22,6	9.250	7,6
(Πρωτογενείς δαπάνες ως % του Α.Ε.Π.)	(25,0)	(25,7)	(0,7)	(25,7)	(0,0)
ΠΡΩΤΟΓΕΝΕΣ ΠΛΕΟΝΑΣΜΑ	4,327	3,145	-27,3	3,490	11,0
(Ποσοστό του Α.Ε.Π.)	(3,1)	(2,1)	(1,0)	(2,1)	(0,0)
ΠΡΩΤΟΓΕΝΕΙΣ ΔΑΠΑΝΕΣ	35.311	39.060	10,6	42.050	7,7

*Περιλαμβάνονται όλες οι δαπάνες του κράτους, εκτός από τις δαπάνες για τους τόκους.

Το ελληνικό φορολογικό σύστημα:

Το Ελληνικό φορολογικό σύστημα περιλαμβάνει μια ευρεία κατηγορία φόρων, οι φόροι αυτοί διακρίνονται σε δύο μεγάλες κατηγορίες, τους άμεσους και τους έμμεσους. Ορισμένοι από τους φόρους αυτούς έχουν ως βάση το εισόδημα, άλλοι έχουν ως βάση την περιουσία, ενώ άλλοι έχουν ως βάση τη δαπάνη και κυρίως την καταναλωτική δαπάνη.

Οι περισσότεροι φόροι επιβάλλονται υπέρ του κράτους, ορισμένοι όμως επιβάλλονται υπέρ των Οργανισμών Κοινωνικής Ασφάλισης, ενώ άλλοι επιβάλλονται υπέρ των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης.

Στον πίνακα που ακολουθεί δίνεται μια εικόνα των κυριότερων φόρων που επιβάλλονται σήμερα υπέρ του κράτους και της σχετικής συμβολής τους στα έσοδα του κρατικού προϋπολογισμού. Όπως φαίνεται από τον πίνακα αυτό, ο σημαντικότερος από άποψη εσόδων φόρος στη χώρα μας είναι ο φόρος προστιθέμενης αξίας, ο οποίος αποφέρει το 50% των εσόδων από έμμεσους φόρους και το 1/3 περίπου των συνολικών φορολογικών εσόδων του κράτους. Ακολουθεί ο φόρος εισοδημάτων φυσικών προσώπων που αποφέρει το 40% των εσόδων του κράτους από άμεσους φόρους και το 14% των συνολικών φορολογικών εσόδων του. Τρίτος, από άποψη εσόδων, είναι ο φόρος υγρών καυσίμων που αποφέρει το 20% περίπου των εσόδων του κράτους από έμμεσους φόρους και το 13% των συνολικών φορολογικών του εσόδων. Σημαντικά ποσοστά των

συνολικών εσόδων του κράτους αποφέρουν επίσης ο φόρος εισοδήματος των νομικών προσώπων, ο φόρος καπνοβιομηχανικών προϊόντων και τα τέλη χαρτοσήμου. Ενώ η απόδοση των άλλων φόρων είναι σχετικά μικρότερη.

Φόροι	2004		2005		2007	
	ποσά σε εκ. ευρώ	%	ποσά σε εκ. ευρώ	%	ποσά σε εκ. ευρώ	%
1 ΑΜΕΣΟΙ	1,773	33,9	2,386	35,0	4,527	41,8
α. Φόροι εισοδήματος	1,371	26,2	1,920	28,2	3,815	35,3
Φυσικών προσώπων	(672)	(12,8)	(1,020)	(15,0)	(1,780)	(16,5)
Νομικών προσώπων	(365)	(7,0)	(584)	(8,0)	(1,550)	(14,3)
Ειδικές κατηγορίες	(334)	(6,4)	(352)	(5,0)	(485)	(4,5)
β. Φόροι περιουσίας	78	1,5	88	1,3	146	1,4
γ. Λοιποί	324	6,2	1,378	5,5	566	5,2
2 ΕΜΜΕΣΟΙ	3,461	66,1	4,422	65,0	6,289	58,2
α. Φόρος Προσ. Αξίας	1,718	32,8	2,195	32,3	3,380	31,3
β. Τέλη χαρτοσήμου	175	3,4	226	3,3	301	2,8
γ. Μεταβίβ. κεφαλαίων	94	1,8	110	1,6	509	4,7
δ. Φόρος υγρών καυσίμων	723	13,8	889	13,1	738	6,8
ε. Φόρος καπν. Προϊόντ	335	6,4	414	6,1	608	5,6
στ. Φόρος οινοπν. ποτών	42	0,8	60	0,9	68	0,7
ζ. Ειδ. φόροι καταν. Αυτοκ.	80	1,5	131	1,9	154	1,4
η. Ειδ. Φόροι τραπεζ. Εργ.	47	0,9	50	0,7	-	-
θ. Λοιποί έμμεσοι φόροι	247	4,7	374	5,1	531	4,9
3 ΣΥΝΟΛΟ ΦΟΡΩΝ ΕΣΟΔΩΝ	5,234	100,0	6,808	100,0	10,816	100,0

Στην συνέχεια παραθέτουμε την κλίμακα φορολογίας όπως αυτή ίσχυε, με σκοπό την σύγκριση με την νέα κλίμακα που ισχύει σήμερα.

Κλιμάκιο Εισοδήματος	Φορολογικός Συντελεστής %	Φόρος Κλιμακίου	Σύνολο Εισοδήματος	Σύνολο Φόρου
9,500	0	0	9,500	0
3,500	15	525	13,000	525
10,000	30	3,000	23,000	3,525
Υπερβάλλον	40	-	-	-

Τη νέα κλίμακα φορολογίας που ισχύει σήμερα για μισθωτούς και συνταξιούχους την παραθέτουμε στην συνέχεια προς χάριν συγκρίσεων, όπως παρατηρούμε εδώ, έχουμε αύξηση του αφορολόγητου ορίου από 9,500 ευρώ σε 12,000, το οποίο είναι προς όφελος των φορολογούμενων, το οποίο όφελος όμως εξανεμίζεται στο επόμενο κλιμάκιο καθώς οι εισφορές τους προς το κράτος θα πρέπει να είναι υψηλότερες.

Κλιμάκιο Εισοδήματος	Φορολογικός συντελεστής	Φόρος κλιμακίου	Σύνολο Εισοδήματος	Σύνολο φόρου
12.000	0	0	12.000	0
18.000	29%	5.220	30.000	5.220
45.000	30%	17.550	75.000	22.750
75.000 και άνω	40%	-	-	-

Έννοια εισοδήματος:

Ο όρος εισόδημα εμφανίζεται με διάφορες έννοιες, όπως: Εθνικό εισόδημα, ατομικό εισόδημα, οικογενειακό εισόδημα, τεκμαρτό, ακαθάριστο, καθαρό, φορολογητέο.

Εισόδημα είναι η απόδοση των συντελεστών της παραγωγής, του μισθωτού από την εργασία του, του εισοδηματία από την ενοικίαση ακινήτων, του εμπόρου από τα κεφάλαιά του και την εμπορική του δραστηριότητα, κτλ. Το εισόδημα αποτελεί μια φορολογική βάση. Είναι το μέγεθος με βάση το οποίο υπολογίζεται η φορολογική υποχρέωση, δηλαδή το ποσό φόρου που πρέπει να καταβάλει ο φορολογούμενος. Το εισόδημα μαζί με την περιουσία και τη δαπάνη, ειδικότερα την καταναλωτική δαπάνη, είναι οικονομικά χαρακτηριστικά του φορολογούμενου που χρησιμοποιούνται σήμερα ως φορολογική βάση, προκειμένου να υπολογιστεί το συνολικό ποσό του φόρου που πρέπει να καταβληθεί από τον φορολογούμενο. Ο όρος εισόδημα εμφανίζεται με διάφορες έννοιες, όπως εθνικό εισόδημα, ατομικό εισόδημα, οικογενειακό, τεκμαρτό, ακαθάριστο, καθαρό, φορολογητέο.

Ατομικό εισόδημα:

Σε αυτήν την περίπτωση μας ενδιαφέρει η εξέταση του ατομικού εισοδήματος του φυσικού προσώπου (συγκεκριμένος άνθρωπος) και όχι το εισόδημα που αποκτάται από ενώσεις ανθρώπων (π.χ. εταιρίες). Συνολικό ατομικό εισόδημα είναι το σύνολο των εισοδημάτων του φυσικού προσώπου που αποκτά από τις διάφορες πηγές εισοδήματος και των περιπτώσεών τους, που ορίζονται στις σχετικές διατάξεις της φορολογικής νομοθεσίας.

Πραγματικό – τεκμαρτό εισόδημα:

Πραγματικό εισόδημα είναι αυτό που αποδεδειγμένα αποκτά ο φορολογούμενος, ενώ το τεκμαρτό εισόδημα του συνάγεται, τεκμαίρεται με βάση άλλα δεδομένα κατοχής περιουσιακών στοιχείων και δαπάνες που προϋποθέτουν την ύπαρξη αντίστοιχου εισοδήματος. Το εισόδημα αυτό ως προς το ύψος του ορίζεται με βάση σχετικούς πίνακες (π.χ. τεκμήριο δαπάνης με βάση την κατοχή Ε.Ι.Χ. αυτ/του) ή προσδιορίζεται με βάση το ύψος των δαπανών που πραγματοποιεί ο φορολογούμενος ανεξάρτητα από το πραγματικό του εισόδημα (πχ. αγορά αυτοκινήτου).

Το δηλούμενο εισόδημα:

Ανάλογα με τις περιπτώσεις της φορολογικής νομοθεσίας ο φορολογούμενος είναι υποχρεωμένος να δηλώνει τα εισοδήματά του, μέσω της ετήσιας φορολογικής του δήλωσης. Η ειλικρίνεια και η ακρίβεια της φορολογικής δήλωσης ελέγχεται. Το δηλούμενο εισόδημα δεν είναι κατ' ανάγκη και το πραγματικό, αυτό εξαρτάται από τη ροπή του φορολογούμενου για φοροδιαφυγή.

Η δήλωση των εισοδημάτων γίνεται βασικά τον επόμενο χρόνο από αυτόν που αποκτήθηκαν (Οικονομικό έτος).

Το ακαθάριστο και καθαρό εισόδημα:

Όταν λέμε ακαθάριστο εισόδημα εννοούμε το πρωτογενές εισόδημα που αποκτά ο φορολογούμενος πριν από τις προβλεπόμενες από τη σχετική νομοθεσία κρατήσεις, μειώσεις, εκπτώσεις (π.χ. κρατήσεις ασφαλιστικών ταμείων). Καθαρό εισόδημα είναι αυτό που

απομένει μετά την αφαίρεση των προβλεπόμενων κρατήσεων, μειώσεων, εκπτώσεων, εκτός της παρακράτησης ή προκαταβολής φόρου εισοδήματος.

Το φορολογητέο εισόδημα:

Το καθαρό εισόδημα του φυσικού προσώπου δεν είναι πάντα και φορολογητέα ύλη, επί της οποίας θα επιβληθεί ο φόρος. Η φορολογική νομοθεσία προβλέπει μια σειρά φοροαπαλλαγών που είναι δυνατόν να περιορίσουν σημαντικά τη φορολογητέα ύλη, δηλαδή το φορολογητέο εισόδημα. Οι φοροαπαλλαγές αυτές γίνονται για οικονομικούς και κοινωνικούς λόγους. Οι λόγοι αυτοί που συνιστούν τις απαλλαγές του καθαρού εισοδήματος από το φόρο, διαφέρουν κατά περίπτωση. Φορολογητέο επομένως εισόδημα είναι αυτό που απομένει μετά την αφαίρεση από το καθαρό εισόδημα του φυσικού προσώπου, των προβλεπόμενων από το νόμο δαπανών (αφορολόγητα ποσά δαπανών).

Χρόνος απόκτησης εισοδήματος:

Γίνεται συνήθως αποδεκτό ότι σαν χρόνος απόκτησης εισοδήματος είναι ένα διαχειριστικό έτος. Για τα φυσικά πρόσωπα συμπίπτει με το ημερολογιακό έτος (ανεξάρτητα αν αποκτήθηκε καθ' όλη τη διάρκεια του έτους ή μηνών του έτους). Ειδικές ρυθμίσεις προβλέπονται σε ειδικές περιπτώσεις εισοδημάτων που έχουν σχέση με την πηγή εισοδήματος ή τον τρόπο απόκτησής του (π.χ. αναδρομικά μισθωτού μετά από δικαστική απόφαση ή διαχειριστική περίοδος επιχειρήσεων που δεν συμπίπτει με το ημερολογιακό έτος ή το γεωργικό έτος).

Κατηγορίες αγαθών:

Τα αγαθά γενικά μπορούν να χωριστούν σε δύο μεγάλες κύριες κατηγορίες:

Στα δημόσια αγαθά

Στα ιδιωτικά αγαθά

Δημόσια Αγαθά:

Μια βασική προϋπόθεση για να μπορεί ο μηχανισμός των τιμών να κατευθύνει παραγωγικούς πόρους στην παραγωγή ενός αγαθού είναι η δυνατότητα εκείνου που παράγει το αγαθό αυτό να αποκλείει από το όφελός του όσους πολίτες δεν είναι διατεθειμένοι να καταβάλουν το αντίτιμο του αγαθού. Αυτό είναι απαραίτητο, γιατί αν ο παραγωγός δεν μπορεί να αποκλείσει εκείνους που δεν καταβάλουν την τιμή του αγαθού, δεν θα μπορεί και να επιβάλει τιμή για το αγαθό αυτό, αφού κανένας δεν θα είναι διατεθειμένος να το πληρώσει, μια και όλοι θα έχουν τη δυνατότητα να απολαμβάνουν το όφελος από αυτό, ανεξάρτητα από το αν καταβάλουν το αντίτιμό του ή όχι.

Ιδιωτικά Αγαθά:

Το χαρακτηριστικό γνώρισμα των αγαθών αυτών είναι ότι το όφελος που παρέχουν μπορεί να διαιρεθεί και να εξατομικευτεί έτσι, ώστε να είναι δυνατή η απόλαυσή του μόνο από ορισμένους πολίτες, ενώ άλλοι μπορεί εύκολα να αποκλειστούν. Ένα απλό παράδειγμα προσφοράς υπηρεσίας είναι ο γιατρός, ο οποίος εύκολα μπορεί να αποκλείσει τα άτομα που δεν καταβάλουν το αντίτιμο των υπηρεσιών του.

Στην πραγματικότητα υπάρχει και μια τρίτη κατηγορία αγαθών, τα οποία καλούνται μικτά, για τα οποία ισχύει ότι ένα μέρος του οφέλους ή του κόστους τους διαιρείται και περιέχεται ή επιβαρύνει τα άτομα που τα παράγουν ή τα καταναλώνουν, ενώ το υπόλοιπο απολαμβάνεται ή επιβαρύνει άλλα άτομα του κοινωνικού συνόλου, τα οποία δεν μπορεί με βάση το μηχανισμό των τιμών να επιβαρυνθούν για το όφελος που αποκομίζουν ή να αποζημιωθούν για το κόστος που υφίσταται. Η ύπαρξη των αγαθών αυτών επομένως παρέχει ένα πρόσθετο δικαιολογητικό λόγο παρέμβασης των δημοσίων φορέων.

Η παροχή των αμιγών δημοσίων αγαθών από τους δημόσιους φορείς.

Αν οι δημόσιοι φορείς γνώριζαν τις προτιμήσεις των καταναλωτών για τα δημόσια αγαθά, θα μπορούσαν να παράγουν την κοινωνικά επιθυμητή ποσότητα και να επιβαρύνουν καθένα άτομο ανάλογα με την αξιολόγηση του για κάθε δημόσιο αγαθό. Θα χρειαζόταν, όμως, όπως και στην περίπτωση των ιδιωτικών αγαθών, ο πολιτικός μηχανισμός προκειμένου να λυθεί το πρόβλημα της επιθυμητής διανομής του εισοδήματος. Στην περίπτωση των δημοσίων αγαθών, όμως, οι προτιμήσεις των καταναλωτών δεν είναι γνωστές και επομένως και το ζήτημα της αποτελεσματικής κατανομής των πόρων δεν μπορεί να λυθεί με μηχανισμό ανάλογο προς το μηχανισμό της αγοράς. Θα πρέπει και πάλι να προσφύγουμε στον πολιτικό μηχανισμό. Με τον πολιτικό μηχανισμό επομένως θα πρέπει να λυθεί τόσο το πρόβλημα της αποτελεσματικής κατανομής των πόρων στα δημόσια αγαθά, όσο και το πρόβλημα της διανομής τους στο κοινωνικό σύνολο, καθώς επίσης και η συμμετοχή του καθενός στην

κάλυψη του κόστους τους, και πραγματικά αυτό γίνεται στην πράξη. Είναι, επομένως, ενδιαφέρον να εξετάσουμε την αποτελεσματικότητα της κατανομής των πόρων που επιτυγχάνει ο πολιτικός μηχανισμός στην πράξη.

Σήμερα δεν υπάρχει ομοφωνία σχετικά με τις επιδιώξεις τόσο των πολιτικών, όσο και της δημόσιας διοίκησης.

Η διανομή του Εθνικού Εισοδήματος και πώς αυτή γίνεται στα φυσικά πρόσωπα.

Για να κατανοήσουμε την έννοια της διανομής του Εθνικού Εισοδήματος, θα πρέπει να κατανοήσουμε τη σχέση ανάμεσα στη διανομή του Εθνικού Εισοδήματος και των συντελεστών της παραγωγής. Λέγοντας συντελεστές της παραγωγής εννοούμε: 1) Την εργασία, που ορίζεται ως η καταβολή ανθρωπιστικής προσπάθειας σωματικής και πνευματικής, για την παραγωγή κάποιου προϊόντος, 2) Το έδαφος, το οποίο περιλαμβάνει τη γεωγραφική έκταση, επιφάνεια, υπέδαφος, λίμνες, ποτάμια, θάλασσες καθώς και τις ιδιότητες του εδάφους που είναι χρήσιμες στην παραγωγική διαδικασία, 3) Το κεφάλαιο, το οποίο περιλαμβάνει όλα τα προϊόντα που χρησιμοποιούνται στην παραγωγική διαδικασία, για την παραγωγή άλλων προϊόντων. Τέλος, έχουμε τους εν δυνάμει συντελεστές της παραγωγής των οποίων η ύπαρξή τους και μόνο τους δίνει τη δυνατότητα να γίνουν συντελεστές της παραγωγής, αρκεί να χρησιμοποιηθούν στην παραγωγική διαδικασία. Πολλοί οικονομολόγοι επίσης υποστηρίζουν ότι υπάρχει κι ένας άλλος συντελεστής της παραγωγής που τον ονομάζουν επιχειρηματικότητα. Μ' αυτό εννοούν την δραστηριότητα εκείνη που αναλαμβάνει να

συνδυάσει και να συντονίσει όλους τους παραπάνω συντελεστές της παραγωγής, προκειμένου να γίνει η παραγωγή.

Οι τιμές των παραγωγικών συντελεστών είναι ταυτόχρονα και αμοιβές των κατόχων των παραγωγικών συντελεστών, αυτό σημαίνει ότι οι τιμές των παραγωγικών συντελεστών προσδιορίζουν το πόσο θα είναι κάθε φορά τα εισοδήματα των κατόχων τους. Επομένως ο πιο βασικός προσδιοριστικός παράγοντας της διανομής του εισοδήματος είναι οι τιμές των παραγωγικών συντελεστών.

Οι παραγωγικοί συντελεστές στην ουσία ταυτίζονται, εν μέρει, με τις πηγές από τις οποίες αποκτούν εισοδήματα τα άτομα, για παράδειγμα ένας μισθωτός αποκομίζει εισόδημα από την απασχόλησή του (εργασία ως πηγή εισοδήματος), και από ενοίκια τα οποία εισπράττει (ακίνητα ως πηγή εισοδήματος) κλπ.

Πηγές Εισοδήματος

Η Ελληνική Φορολογική νομοθεσία (Ν. 2238/94), όπως τροποποιήθηκε, διακρίνει έξι μεγάλες κατηγορίες εισοδήματος ανάλογα με την πηγή προέλευσής του καθενός εξ αυτών. Ανάλογες κατηγορίες προβλέπονται και από τις νομοθεσίες των άλλων χωρών της Ε.Ε. Οι κατηγορίες εισοδήματος που διακρίνει η Ελληνική νομοθεσία είναι οι εξής:

- A. Εισόδημα από ακίνητα**
- B. Εισόδημα από κινητές αξίες**
- Γ. Εισόδημα από εμπορικές επιχειρήσεις**
- Δ. Εισόδημα από γεωργικές επιχειρήσεις**
- E. Εισόδημα από μισθωτές υπηρεσίες**
- ΣΤ. Εισόδημα από ελευθέρια επαγγέλματα**

Ακολουθεί μία περιληπτική αναφορά στην κάθε μια από τις κατηγορίες εισοδήματος.

Εισόδημα από ακίνητα

Ως εισόδημα από ακίνητα θεωρείται το εισόδημα που προκύπτει από την εκμίσθωση, την επίταξη, την ιδιοκτησιακή ή την ιδιοχρησιμοποίηση (το τεκμαρτό εισόδημα από ιδιοκατοίκηση καταργήθηκε από το οικονομικό έτος 2004). Από υπεκμίσθωση ή από την εκμίσθωση γαιών. Σαν εισόδημα από ακίνητα δεν θεωρείται το εισόδημα αυτό που προέρχεται από βιομηχανοστάσια που ιδιοχρησιμοποιούνται μαζί με τα παραρτήματά τους, τις αποθήκες και τα οικόπεδα, που είναι συνεχόμενα με αυτά και χρησιμοποιούνται για την αποθήκευση πρώτων υλών και την πρώτη εναπόθεση βιομηχανικών προϊόντων. Επίσης δεν λογίζεται εισόδημα από ιδιόχρηση οικοδομών που βρίσκονται μέσα ή έξω από αγροτικά κτήματα και χρησιμοποιούνται για τη διεξαγωγή έργων της αγροτικής επιχείρησης.

Εισόδημα από κινητές αξίες

Ως εισόδημα από κινητές αξίες θεωρείται το εισόδημα που προκύπτει: 1) Από μερίσματα και τόκους ιδρυτικών τίτλων και μετοχών ανωνύμων εταιριών ή ομολογιών και χρεογράφων του δημοσίου, 2) Από αμοιβές και ποσοστά των μελών διοικητικών συμβουλίων, των διευθυντών και διαχειριστών των ανωνύμων εταιριών, 3) από τόκους διαφόρων τίτλων λ.χ. καταθέσεων, ομολογιών, κ.α.. 4) Από κέρδη αμοιβαίων κεφαλαίων, 5) Από κέρδη ανωνύμων εταιριών που διανέμονται με τη μορφή μετρητών στο

εργατοϋπαλληλικό προσωπικό τους. 6) Από την υπεραπόδοση των επενδύσεων των μαθηματικών αποθεμάτων που σχηματίζονται για ασφαλίσσεις ζωής κ.α..

Εισόδημα από εμπορικές επιχειρήσεις

Ως εισόδημα από εμπορικές επιχειρήσεις θεωρείται το κέρδος που αποκτά κάποιο πρόσωπο από την άσκηση ατομικών ή εταιρικών εμπορικών, βιομηχανικών ή βιοτεχνικών επιχειρήσεων καθώς επίσης και από την άσκηση οποιουδήποτε κερδοσκοπικού επαγγέλματος που δεν υπάγεται στα ελευθέρια επαγγέλματα.

Εισόδημα από γεωργικές επιχειρήσεις

Ως εισόδημα από γεωργικές επιχειρήσεις θεωρείται το κέρδος το οποίο προέρχεται από την εκμετάλλευση γεωργικών επιχειρήσεων κάθε είδους, όπως είναι οι αγροτικές, κτηνοτροφικές, πτηνοτροφικές, δασικές, αλιευτικές, κτλ.

Εισόδημα από μισθωτές υπηρεσίες

Ως εισόδημα από μισθωτές υπηρεσίες θεωρείται το εισόδημα που προκύπτει από μισθούς, ημερομίσθια, επιδόματα, επιχορηγήσεις, συντάξεις και γενικά κάθε παροχή που καταβάλλεται περιοδικά σε μισθωτούς και συνταξιούχους σαν αντάλλαγμα για υπηρεσίες που παρέχονται τώρα ή κατά το παρελθόν.

Δε θεωρείται εισόδημα από μισθωτές υπηρεσίες η αποζημίωση που παρέχεται σε υπαλλήλους επιχειρήσεων και ελευθέρων επαγγελματιών για δαπάνες υπηρεσίας, που τους έχει ανατεθεί εφόσον αποδεικνύεται

η καταβολή του από τα σχετικά παραστατικά στοιχεία που προβλέπονται από τις διατάξεις του Κ.Β.Σ. Οι δαπάνες στα πρόσωπα που μετακινούνται με εντολή του δημοσίου, του Ο.Τ.Α. και των λοιπών Ν.Π.Δ.Δ. που παρέχονται με διάταξη νόμου καθώς και τα έξοδα κίνησης που καταβάλλονται στους επιθεωρητές με βάση νόμου.

Η παροχή που καταβάλει το ΕΦΑΠΑΕ από τα ταμεία Πρόνοιας και τους άλλους ασφαλιστικούς οργανισμούς στους ασφαλισμένους και τις οικογένειές τους το ΕΦΑΠΑΕ βοήθημα που παρέχεται σε δημόσιους υπαλλήλους και βοηθητικό προσωπικό λόγω εθελουσίας εξόδου από την υπηρεσία με παραίτηση καθώς και τα διάφορα ΕΦΑΠΑΕ βοηθήματα που χορηγούνται βάση αρμοδίων νόμων. Ποσοστό 20% απ' τις κάθε είδους καθαρές αποδοχές, πρόσθετες αμοιβές, αποζημιώσεις και συντάξεις που καταβάλλονται αναδρομικά, σε έτος μεταγενέστερο από το έτος το οποίο ανάγονται σε μισθωτούς ή συνταξιούχους με βάση νόμο, δικαστική απόφαση ή συλλογική σύμβαση καθώς και από δεδουλευμένες καθαρές παροχές που εισπράττει καθυστερημένα ο δικαιούχος, σε έτος μεταγενέστερο από το έτος το οποίο ανάγονται λόγω έκδηλης οικονομικής αδυναμίας του εργοδότη του και εφόσον έγινε επίσχεση της εργασίας από τους μισθωτούς ή εάν ο εργοδότης κηρύχθηκε σε κατάσταση πτώχευσης.

Οι παρεχόμενες από αθλητικά σωματεία ή ενώσεις αυτών αποζημιώσεις οδοιπορικών και λοιπού εξόδων ταξιδιών, καθώς και παροχές διατροφής σε ερασιτέχνες αθλητές μέσα στα πλαίσια των διατάξεων περί φίλαθλου ιδιότητας μέχρι ποσού 3.520 €ετησίως.

Εισόδημα από ελευθέρια επαγγέλματα

Ως εισόδημα από ελευθέρια επαγγέλματα, ο νόμος θεωρεί το εισόδημα το οποίο προέρχεται αποκλειστικά από την άσκηση ορισμένων συγκεκριμένων επαγγελμάτων, τα οποία κατονομάζει και ρητά, για παράδειγμα αναφέρουμε μερικά από αυτά, του γιατρού, του δικηγόρου, του συμβολαιογράφου, του αρχιτέκτονα, του μηχανικού, του τοπογράφου, του χημικού, του συγγραφέα, του δημοσιογράφου, του καθηγητή, του καλλιτέχνη, του οικονομολόγου, κ.α. Τα εισοδήματα που περιγράψαμε νωρίτερα, αποτελούν την πηγή από την οποία θα προέλθουν τα έσοδα του δημοσίου, είναι η βάση φορολόγησης και η πηγή από την οποία θα προκύψει το σύνολο των άμεσων φόρων που σε άθροιση με τους έμμεσους, θα δώσουν στο κράτος τα στοιχεία για την σύνταξη του εκάστοτε προϋπολογισμού. Δηλαδή είναι αυτά που θα καθορίσουν εν μέρει τις δαπάνες στις οποίες θα προβεί ο κρατικός μηχανισμός, τα εισοδήματα αυτά αποτυπώνονται με διάφορους τρόπους, ο κυριότερος εξ' αυτών είναι οι φορολογικές δηλώσεις που υποβάλλονται ανά διαστήματα ενός έτους, και όπου εκεί αποτυπώνονται τα εισοδήματα ατόμων, και νομικών προσώπων, ιδιωτικού και δημοσίου δικαίου. Καθώς και σε αλλά δημόσια έγγραφα, όπως είναι τα εκκαθαριστικά της εφορίας, στους τόκους και λοιπά

Η αρχή της φορολογικής ισότητας

Η θεμελιώδης αρχή της φορολογικής ισότητας κατοχυρώνεται συνταγματικά στο άρθρο. 4 παρ. 1,5.

Η αρχή όμως αυτή θα μπορούσε να συναχθεί – και χωρίς την ύπαρξη της διάταξης του άρθρο. 4 παρ. 5 από τη γενική αρχή της ισότητας, που νοείται ως «αναλογική ισότητα», και επιβάλλει την όμοια μεταχείριση των ουσιωδώς ομοίων, και ανόμοια μεταχείριση των ανόμοιων περιπτώσεων με την έννοια της αναλογίας της μεταχείρισης προς την υπάρχουσα ανισότητα.

Εξάλλου, η επιβολή φόρου και η κατά αναλογία των δυνάμεων καθενός, κατανομή των οικονομικών βαρών αποτελεί σημαντικό μέσο για την υλοποίηση της αρχής του κοινωνικού κράτους. Πράγματι με τη φορολογία το κράτος όχι μόνο αφαιρεί από τους πολίτες οικονομική δύναμη, αφαίρεση που αυξάνει – λόγω των προοδευτικών συντελεστών – όσο αυξάνει και το φορολογητέο εισόδημα, με συνέπεια το μετριασμό των οικονομικών ανισοτήτων. Στη συνέχεια το κοινωνικό κράτος επιστρέφει μέρος των εσόδων του αυτών με τη μορφή μεταβιβαστικών πληρωμών (κοινωνική ασφάλιση, κοινωνική πρόνοια κ.λπ.) επιδιώκοντας την άνοδο του βιοτικού επιπέδου των οικονομικά ασθενέστερων.

Στη Γαλλία εξάλλου υποστηρίχθηκε ότι η αρχή της φορολογικής ισότητας συνάγεται και από την αρχή της νομιμότητας, ενόψει του απρόσωπου και της γενικότητας της ρύθμισης, που οφείλει να χαρακτηρίζει κάθε νόμο και κατά συνέπεια και το φορολογικό.

Η αρχή όμως της φορολογικής ισότητας θα μπορούσε να συναχθεί και από τον ορισμό του φόρου, όπως ήδη στις αρχές του αιώνα μας τόνισε ο Mayer: «Ανήκει στην ουσία του φόρου, ότι η κατανομή του οφείλει να γίνεται με βάση ένα γενικό μέτρο. Διαφορετικά – συνεχίζει ο Mayer – δεν θα επρόκειτο για φόρο, αλλά για λεηλασία».

Θα πρέπει επίσης να υπογραμμιστεί ότι μια τόσο σημαντική επέμβαση του κράτους στη σφαίρα ελευθερίας του πολίτη δεν θα μπορούσε να θεωρηθεί «νόμιμη», αλλά ούτε να γίνει αποδεκτή από το

κοινωνικό σύνολο, εάν δεν γινόταν με κάποιο μέτρο και, πιο συγκεκριμένα, με βάση την αρχή της (διαφοροποιητικής) ισότητας.

Άλλωστε, όπως τόνισε το Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο Γερμανίας, σ' ένα κράτος δικαίου, είναι αυτονόητη αρχή η γενική αρχή της ισότητας (και κατά συνέπεια και η ειδικότερη της φορολογικής ισότητας), ώστε και σε περίπτωση που δεν είχε κατοχυρωθεί ρητά στο Σύνταγμα, θα μπορούσε να θεωρηθεί ισχύουσα ως αρχή «υπερθετικού δικαίου».

Η έννοια της φορολογικής ισότητας

Η αρχή της φορολογικής ισότητας, όπως άλλωστε και η γενικότερη αρχή της ισότητας, έχει την έννοια αφενός μεν της ισότητας των φορολογουμένων ενώπιον του νόμου (που επιβάλλει την ίση μεταχείρισή τους από τα όργανα της διοίκησης και τα δικαστήρια) και αφετέρου, και κυρίως, την ισότητα του φορολογικού νόμου απέναντι στους πολίτες.

Υπό την τελευταία αυτή έννοια η αρχή επιβάλλει στο φορολογικό νομοθέτη την «ίση ρύθμιση», και ειδικότερα την «δίκαιη» κατανομή των φορολογικών βαρών, απαγορεύοντας έτσι κάθε αυθαίρετη διάκριση, ευνοϊκή ή δυσμενή, για ορισμένα πρόσωπα ή κατηγορίες πολιτών.

Εκ πρώτης όψεως, το πρόβλημα της κατανομής των φορολογικών βαρών δεν εμφανίζεται ιδιαίτερα δύσκολο. Η αρχή της φορολογικής ισότητας επιβάλλει την όμοια φορολογική μεταχείριση ατόμων που βρίσκονται υπό τις αυτές συνθήκες (οριζόντια φορολογική ισότητα) και ανόμοια για άτομα που βρίσκονται υπό διαφορετικές συνθήκες (κάθετη φορολογική ισότητα).

Κατά συνέπεια, δεν είναι συνταγματικά επιτρεπτή ούτε η άνιση μεταχείριση όμοιων περιπτώσεων, ούτε η ίση μεταχείριση ανόμοιων περιπτώσεων.

Αυτονόητη συνέπεια, εξάλλου, της αρχής της φορολογικής ισότητας είναι η αρχή της καθολικότητας του φόρου, με την έννοια ότι αδικαιολόγητες εξαιρέσεις παραβιάζουν και την αρχή της φορολογικής ισότητας, καθόσον εισάγουν διαφορετική μεταχείριση κατά τρόπο αυθαίρετο.

Οι προαναφερθείσες θέσεις γίνονται εύκολα δεκτές από όλους με τη γενικότητα που διατυπώθηκαν. Τα προβλήματα και οι διαφωνίες αρχίζουν από το σημείο εκείνο όπου ο νομοθέτης έρχεται να συγκεκριμενοποιήσει τις γενικές αυτές αρχές (καθολικότητα του φόρου, οριζόντια και κάθετη φορολογική ισότητα).

Το φορολογικό βάρος και κριτήρια δίκαιης κατανομής του.

Ένα βασικό πρόβλημα που απασχολεί τον κλάδο της Δημόσιας Οικονομικής είναι η εξεύρεση ενός τρόπου δίκαιης κατανομής του φορολογικού βάρους μεταξύ των πολιτών. Δυο βασικά ζητήματα γεννιούνται εδώ. Το πρώτο αναφέρεται στον ορισμό της δίκαιης κατανομής του φορολογικού βάρους, ενώ το δεύτερο αναφέρεται στην εξεύρεση κατάλληλων κριτηρίων με βάση τα οποία πρέπει να επιβάλλονται οι φόροι, ώστε η κατανομή του φορολογικού βάρους να είναι δίκαιη.

Σχετικά με το πρώτο θέμα η επικρατούσα άποψη είναι ότι στις δημοκρατικά οργανωμένες κοινωνίες, ως δίκαιη θεωρείται η κατανομή του φορολογικού βάρους όταν ανταποκρίνεται στις γενικά

παραδεγμένες αντιλήψεις του κοινωνικού συνόλου για κοινωνική δικαιοσύνη. Συνήθως γίνεται δεκτό ότι τέτοια είναι η κατανομή του φορολογικού βάρους όταν ανταποκρίνεται σε δυο βασικές αρχές α) η αρχή της οριζόντιας φορολογικής ισότητας και β) η αρχή της κάθετης φορολογικής ισότητας. Η πρώτη αρχή ικανοποιείται όταν οι πολίτες που βρίσκονται κάτω από τις ίδιες συνθήκες έχουν την ίδια φορολογική μεταχείριση. Η δεύτερη αρχή ικανοποιείται όταν οι πολίτες που βρίσκονται κάτω από διαφορετικές συνθήκες έχουν διαφορετική φορολογική μεταχείριση.

Όταν τηρούνται οι δυο πιο πάνω αρχές, η κατανομή του φορολογικού βάρους είναι δίκαιη. Το πρόβλημα που γεννιέται όμως είναι να καθορίσει κανείς πότε οι δυο πολίτες βρίσκονται κάτω από τις ίδιες συνθήκες και αν ναι, έπειτα να καθορίσει τη διαφοροποίηση της φορολογικής τους επιβάρυνσης. Δηλαδή εδώ έχουμε το ερώτημα αν η φορολογία πρέπει να είναι αναλογική, προοδευτική, κτλ.

Σχετικά με τα κριτήρια που μπορεί να χρησιμοποιηθούν για τη δίκαιη κατανομή του φορολογικού βάρους, έχουν αναπτυχθεί δυο θεωρίες. 1) Η θεωρία του ανταλλάγματος και 2) η θεωρία της φοροδοτικής ικανότητας. Σύμφωνα με την πρώτη, δυο πολίτες βρίσκονται κάτω από τις ίδιες συνθήκες για φορολογικούς σκοπούς και επομένως πρέπει να έχουν την ίδια φορολογική μεταχείριση, όταν αποκομίζουν το ίδιο όφελος από τη δραστηριότητα του δημόσιου και το αντίθετο. Κάθε πολίτης επομένως πρέπει να καταβάλει φόρο ανάλογο με το όφελος που αποκομίζει από τη δραστηριότητα του δημοσίου. Αυτή η αρχή όμως παρά τα φαινομενικά πλεονεκτήματά της δεν δίνει ικανοποιητική λύση. Η πιο βασική αντίρρηση κατά της θεωρίας αυτής είναι ότι δεν μπορούμε συνήθως να καθορίσουμε με ακρίβεια το όφελος που αποκομίζουν τα επιμέρους άτομα από τις διάφορες δραστηριότητες του δημόσιου και κυρίως τα δημόσια αγαθά.

Πολλές φορές επίσης μπορεί να οδηγήσει σε κατανομή του φορολογικού βάρους που δεν ανταποκρίνεται καθόλου στις γενικές παραδεγμένες αρχές για κοινωνική δικαιοσύνη. Υπάρχουν βέβαια και ορισμένες περιπτώσεις όπου η εφαρμογή της αρχής του ανταλλάγματος είναι τεχνικά δυνατή και κοινωνικά σκόπιμη (αν και σε γενικές γραμμές αποφεύγεται). Παράδειγμα αποτελούν τα διόδια που επιβάλλονται σε ορισμένους δρόμους, όπως και ο φόρος βενζίνης.

Κατά τη θεωρία τώρα της φοροδοτικής ικανότητας, δίκαιη θεωρείται η κατανομή του φορολογικού βάρους, όταν γίνεται με βάση την ικανότητα κάθε ατόμου να συνεισφέρει στα κοινά. Κατά τη θεωρία αυτή δυο άτομα βρίσκονται κάτω από τις ίδιες συνθήκες για φορολογικούς λόγους και θα πρέπει να έχουν την ίδια φορολογική μεταχείριση, όταν έχουν την ίδια φοροδοτική ικανότητα, και το αντίθετο. Υπάρχουν δυο κατηγορίες παραγόντων που προσδιορίζουν τη φοροδοτική ικανότητα των πολιτών, οι αντικειμενικοί και οι υποκειμενικοί. Ως αντικειμενικοί ορίζονται συνήθως το εισόδημα, η περιουσία και η καταναλωτική δαπάνη. Ως υποκειμενικοί θεωρούνται η προσωπική οικογενειακή κατάσταση του φορολογουμένου, όπως λ.χ. η κατάσταση της υγείας του, ο αριθμός των μελών της οικογενείας του κ.α.

Όσον αφορά τώρα τον τρόπο διαφοροποίησης της φορολογικής επιβάρυνσης σε άτομα με διαφορετική φοροδοτική ικανότητα, η επικρατούσα άποψη είναι ότι η επιβάρυνση πρέπει να αυξάνεται με ρυθμό ταχύτερο από την αύξηση της φοροδοτικής ικανότητας, δηλαδή η φορολογία πρέπει να είναι προοδευτική. Αυτό θεωρείται δίκαιο γιατί όσο αυξάνεται η φοροδοτική ικανότητα ενός ατόμου (που σημαίνει ουσιαστικά αύξηση των πόρων του) τόσο η οριακή θυσία που υφίσταται από την πληρωμή του φόρου μειώνεται, γιατί οι φόροι που πληρώνει στο δημόσιο θα χρησιμοποιούνται για την ικανοποίηση

λιγότερο επιτακτικών του αναγκών. Αν επομένως θέλουμε να εξισώσουμε την οριακή θυσία που υφίστανται τα διάφορα άτομα του κοινωνικού συνόλου, δηλαδή τη θυσία που υφίστανται από κάθε πρόσθετη μονάδα εισοδήματος που πληρώνουν ως φόρο, θα πρέπει να αφαιρέσουμε μεγαλύτερο ποσοστό εισοδήματος από τις υψηλότερες εισοδηματικές τάξεις και μικρότερο ποσοστό από τις χαμηλότερες, θα πρέπει δηλαδή να επιβάλλουμε προοδευτική φορολογία. Γενικά η θεωρία της φοροδοτικής ικανότητας οδηγεί σε κατανομή του φορολογικού βάρους η οποία ανταποκρίνεται στις αντιλήψεις του κοινωνικού συνόλου για την κοινωνική δικαιοσύνη, που επικρατούν σήμερα.

Παρουσιάζει όμως κι ένα σημαντικό μειονέκτημα, ότι δηλαδή δε συνδέει το ποσό του φόρου που καταβάλλει κάθε πολίτης, με το όφελος που απολαμβάνει από το δημόσιο, και αυτό είναι ενδεχόμενο να οδηγήσει σε εξασθένιση των κινήτρων για εργασία, αποταμίευση κ.α., γιατί στην περίπτωση αυτή φορολογούνται περισσότερο εκείνοι που καταβάλλουν μεγαλύτερη προσπάθεια, από εκείνους που καταβάλλουν μικρότερη.

Προοδευτική ή αναλογική φορολογία

Ένα βασικό ζήτημα που τίθεται ενόψει της διάταξης του άρθρο. 4 παρ. 5 του Συντάγματος είναι κατά πόσον η «δίκαιη» κατανομή των φορολογικών βαρών επιτάσσει τη θέσπιση αναλογικών ή προοδευτικών συντελεστών. Από ιστορική πλευρά, θα πρέπει να σημειωθεί ότι η προοδευτικότητα της φορολογίας είχε υποστηριχθεί ήδη από τους Montesquieu, J.J. Rousseau, Guicciardini, deSismondi κ.λπ.

Βέβαια δεν έλειψαν και οι υποστηρικτές της αναλογικής φορολογίας, οι οποίοι ήταν κυρίως οι υποστηρικτές της θεωρίας του οφέλους ή του ανταλλάγματος (Thiers, Proudhon, Girardin κ.λπ.), η οποία απαιτούσε, λογικά, την ύπαρξη αναλογίας μεταξύ των παρεχομένων από το Κράτος αγαθών και υπηρεσιών και της καταβαλλόμενης από τον φορολογούμενο αντιπαροχής.

Το πρόβλημα τέθηκε καταρχήν ενόψει κυρίως της διάταξης του άρθρο. 13 της γαλλικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και του Πολίτη (1789) που επέβαλλε την κατανομή των φορολογικών βαρών, «εξίσου σε όλους τους πολίτες ανάλογα με τις δυνατότητές του» («en raison de leurs facultes»). Το ζήτημα που ετίθετο ήταν κατά πόσο με βάση τη φράση «ανάλογα με τις δυνατότητές τους» θα έπρεπε να θεωρηθεί ως υιοθετούμενη η αναλογική ή η προοδευτική φορολογία. Ο Berthelemy τάχθηκε υπέρ της άποψης ότι η διάταξη επιβάλλει την προοδευτικότητα της φορολογίας. Ο Duguít αντίθετα υποστήριξε ότι η διάταξη αυτή καθιερώνει απλώς την αρχή της φορολογικής ισότητας χωρίς να επιβάλλει το ένα ή το άλλο σύστημα.

Υπέρ της προοδευτικής φορολογίας, ως μέτρου περιορισμού των οικονομικών ανισοτήτων, τάχθηκε και ο Ροβεσπιέρος. Παρόλα αυτά, για ένα όχι μικρό διάστημα επικράτησε η αναλογική φορολογία.

Υπέρ της άποψης αυτής προτάσσονταν το επιχείρημα ότι, ο φόρος ως αντάλλαγμα οφείλει να είναι ανάλογος των παρεχομένων στο άτομο αγαθών και υπηρεσιών. Άλλωστε, πάντα κατά την ίδια άποψη η προοδευτική φορολογία όχι μόνο θα οδηγούσε σε αποθάρρυνση της βιομηχανικής παραγωγής, αλλά και στην αφαίρεση της ιδιοκτησίας. Ειδικότερα ο J.Mill τόνιζε ότι η «θυσία» όφειλε να είναι αναλογική. Ξεκινώντας από το δόγμα της φιλελεύθερης οικονομίας, υποστήριζε ότι, ο φορολογικός νόμος δεν θα πρέπει να διαταράσσει, με τεχνικές επεμβάσεις, τον φυσικό συναγωνισμό μεταξύ των ελατηρίων προς

αποταμίευση και προς δαπάνη. Τέλος, υποστηρίχθηκε ότι η προοδευτική φορολογία θα είχε ως συνέπεια να τιμωρούνται οι επιμελείς (εργατικοί) και να υποστηρίζονται οι οκνηροί.

Με την πάροδο όμως του χρόνου έγινε αντιληπτό ότι η προοδευτική φορολογία, όπου βέβαια ήταν δυνατή η εφαρμογή της, όχι μόνο δεν οδηγούσε στην καταστροφή, αλλά αντίθετα ήταν επιβεβλημένη για την υλοποίηση της φορολογικής δικαιοσύνης.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να τονισθεί η συμβολή του γερμανού A.Wagner, ο οποίος υποστήριξε ότι η προοδευτική φορολογία όφειλε να αποτελέσει το μοχλό της κοινωνικής μεταρρύθμισης και ειδικότερα την απάμβλυνση των διαφορών του πλούτου. Σημαντική όμως ήταν και η συμβολή των A.Schaeffle και Neumann.

Όπως ήδη τονίσθηκε παραπάνω, ο φόρος δεν είναι αντάλλαγμα αλλά «θυσία» αναγκαία για τη λειτουργία του Κράτους. Με βάση την αρχή της φορολογικής ισότητας θα πρέπει η κατανομή των βαρών να γίνεται κατά τρόπο, ώστε οι φορολογούμενοι να υφίστανται «ίση θυσία» (ίση απώλεια ευημερίας). Πότε όμως υπάρχει «ίση θυσία»;

Σε σχέση με το ζήτημα αυτό έχουν υποστηριχθεί οι θεωρίες της ίσης «απόλυτης θυσίας», της ίσης «αναλογικής θυσίας» και της «οριακής θυσίας».

Η πρώτη θεωρία επιβάλλει όπως οι φορολογούμενοι υφίστανται την ίδια συνολική απώλεια ευημερίας σε απόλυτα μεγέθη. Η δεύτερη απαιτεί όπως η απώλεια χρησιμότητας, ως αποτέλεσμα της επιβολής φόρου, είναι ίδια για όλους τους φορολογούμενους, εκφρασμένη ως ποσοστό της συνολικής χρησιμότητας. Η τρίτη, τέλος, θεωρεί ότι για την επίτευξη ισότητας φορολογικής θυσίας θα πρέπει η απομένουσα, μετά τη φορολογία, χρηματική μονάδα εισοδήματος, να έχει την ίδια χρησιμότητα για όλους τους φορολογούμενους.

Η τελευταία αυτή θεωρία γίνεται γενικότερα αποδεκτή. Το ερώτημα που τίθεται στη συνέχεια είναι: πώς μεταβάλλεται η χρησιμότητα όταν μεταβάλλεται το εισόδημα. Με άλλα λόγια, αν ο Α έχει εισόδημα 50.000 ευρώ και ο Β 150.000 ευρώ, αυξηθεί δε και των δύο κατά 50.000 ευρώ, η αύξηση αυτή δίδει την ίδια χρησιμότητα και για τους δύο; Στο δυσχερές αυτό ερώτημα, βάσιμα θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι, ίσες διαδοχικές αυξήσεις εισοδήματος παρέχουν μικρότερη χρησιμότητα, με την έννοια ότι οι αυξήσεις αυτές γίνονται εντονότερα αντιληπτές από τα χαμηλότερα εισοδήματα καθόσον θα καλύψουν ζωτικές ανάγκες, πράγμα που δεν συμβαίνει στα υψηλά εισοδήματα (φθίνουσα οριακή χρησιμότητα). Βέβαια, κατά της υπόθεσης αυτής, υπάρχουν σοβαρές αντιρρήσεις. Ειδικότερα δε υποστηρίζεται ότι η χρησιμότητα όχι μόνο μπορεί να θεωρηθεί ως σταθερή, αλλά και ως αύξουσα. Πλήρης ανάλυση των υποθέσεων αυτών θα υπερέβαινε τα όρια της μελέτης αυτής. Άλλωστε η σημασία της οριακής χρησιμότητας είναι υποκειμενική και κατά συνέπεια δεν είναι δυνατό να αποδειχθεί το αληθές της μιας ή της άλλης υπόθεσης. Συνεπώς και η υποστηριχθείς παραπάνω άποψη της φθίνουσας οριακής χρησιμότητας, μόνο σαν «λογική» υπόθεση θα μπορούσε να θεωρηθεί.

Με την υπόθεση ότι η οριακή χρησιμότητα είναι φθίνουσα, οδηγούμαστε, ενόψει και της αρχής της φορολογικής ισότητας, στην αποδοχή της προοδευτικής φορολογίας ως μεθόδου που συνάδει περισσότερο προς την αρχή της φορολογικής δικαιοσύνης. Στο συμπέρασμα αυτό οδηγεί η σκέψη ότι κάθε διαδοχική αύξηση του εισοδήματος παρέχει μικρότερη χρησιμότητα και, κατά συνέπεια, για την επίτευξη «ίσης θυσίας» απαιτείται η αφαίρεση μεγαλύτερου ποσοστού δύναμης από τα υψηλά εισοδήματα από εκείνη των χαμηλότερων εισοδημάτων.

Βέβαια, κατά της νομοθετικής πρόβλεψης της προοδευτικής φορολογίας στους άμεσους φόρους όπου κυρίως είναι δυνατή η εφαρμογή της διατυπώνονται από οικονομολόγους αρκετές επιφυλάξεις. Ειδικότερα υποστηρίχθηκε ότι η επιβολή της έχει σαν συνέπεια την επιβράβευση οκνηρών και την «τιμωρία» των εργατικών. Η απάντηση στο επιχείρημα αυτό είναι ότι η ύπαρξη αυξημένου ή μη εισοδήματος δεν θα πρέπει να αποδίδεται κατά τρόπο απόλυτο στην εργατικότητα ή οκνηρία κάθε ατόμου, και κατά συνέπεια θα ήταν λάθος να αποδοθεί στη φορολογία ο χαρακτήρας της «ποινής» επιβαλλόμενης στους εργατικούς. Αντίθετα, η προοδευτική φορολογία βοηθά στην άμβλυνση των κοινωνικών αντιθέσεων με τη σμίκρυνση των διαφορών των εισοδημάτων.

Το κυριότερο όμως επιχείρημα κατά της υιοθέτησης της προοδευτικής φορολογίας είναι ότι αυτή συνιστά αντικίνητρο για την πραγματοποίηση παραγωγικών επενδύσεων, την χρησιμότητα των οποίων δεν μπορεί κανείς να αμφισβητήσει. Όπως τονίζει ο Samuelson, ο κίνδυνος αυτός είναι υπαρκτός καθόσον το κράτος εμφανίζεται να απαιτεί από τον φορολογούμενο «να φέρει αυτός τις ζημιές, ενώ αυτό θα συμμετέχει στα κέρδη».

Παρόμοια είναι η θέση των Feuerbaum και F.J. Strauss. Ειδικότερα ο πρώτος υποστήριξε ότι σημαντικότερη από την δικαιοσύνη που επιτυγχάνεται μέσω της προοδευτικής φορολογίας είναι η οικονομική ανάπτυξη.

Είναι περισσότερο επιθυμητό τόνισε, να λειτουργεί σωστά η οικονομία, έστω και αν αυτό θα απαιτούσε λιγότερο δίκαιη φορολογία παρά το αντίθετο. Και αν ακόμα θα ήταν δυνατό να επιτύχουμε περισσότερη (φορολογική) δικαιοσύνη με μικρότερη ευημερία, η δικαιοσύνη αυτή δεν θα ήταν πλήρης. Για το λόγο αυτό θα είναι περισσότερο επωφελής η επίτευξη μεγαλύτερης οικονομικής

ανάπτυξης έστω και αν η διανομή του πλούτου θα ήταν λιγότερο δίκαιη, παρά η στασιμότητα της οικονομικής ανάπτυξης με περισσότερη δικαιοσύνη. Η χώρα χρειάζεται επενδύσεις, κατέληγε.

Ο F.J. Strauss εξάλλου άσκησε κριτική στην αύξηση των φόρων του εισοδήματος και της περιουσίας υποστηρίζοντας την ανάγκη νέων επενδύσεων. Κατά της προοδευτικής φορολογίας στρέφεται και ο M.Friedmann που βραβεύθηκε με το βραβείο Nobel (οικονομίας, και υπέρμαχος της αμφιλεγόμενης «μονεταριστικής» θεωρίας, υποστηρίζοντας ότι η φορολογία αυτή αποτελεί αντικίνητρο για την οικονομική δραστηριοποίηση των ατόμων. Είμαστε της γνώμης ότι η πλήρης απόρριψη της προοδευτικής φορολογίας με το παραπάνω επιχείρημα δεν ευσταθεί. Είναι αληθές ότι η θέσπιση αρκετά υψηλών φορολογικών συντελεστών είναι δυνατό να ενεργήσει ανασχετικά στην ανάληψη δημιουργικών πρωτοβουλιών. Το πρόβλημα όμως δεν είναι αυτή καθεαυτή η προοδευτική φορολογία, αλλά το ύψος των φορολογικών συντελεστών στα υψηλότερα κλιμάκια. Το ζητούμενο δηλ. είναι οι «άριστοι φορολογικοί συντελεστές» στους οποίους θα επανέλθουμε στη συνέχεια. Άλλωστε, όπως θα έχουμε τη δυνατότητα να αναλύσουμε παρακάτω, το πρόβλημα της αύξησης, των επενδύσεων μπορεί να αντιμετωπισθεί και με άλλα μέτρα.

Αντίθετα η προοδευτική φορολογία στο φόρο κυρίως εισοδήματος φυσικών προσώπων είναι, θα λέγαμε, επιβεβλημένη σαν αντιστάθμισμα της αντίστροφης προοδευτικότητας των έμμεσων φόρων. Η προοδευτική εξάλλου φορολογία αποτελεί σημαντικό μέτρο μετριασμού των οικονομικών ανισοτήτων και καταπολέμησης της συσσώρευσης πλούτου. Σε σχέση επίσης με το υποστηριζόμενο ότι δεν επαληθεύεται εμπειρικά η υπόθεση της φθίνουσας οριακής χρησιμότητας, πάνω στην οποία βασίσθηκε η θεμελίωση της προοδευτικής φορολογίας, θα πρέπει να παραδεχθούμε ότι αυτό

αποτελεί πράγματι απλώς μια «λογική» υπόθεση. Ενόψει όμως της «αδυναμίας» αυτής, η επιλογή ανήκει στο νομοθέτη επιλογή οπωσδήποτε πολιτική αν και η προοδευτική φορολογία θα μπορούσε να βρει επαρκή θεμελίωση και σε συνταγματικές διατάξεις.

Έτσι, η προοδευτική φορολογία θα μπορούσε να θεμελιωθεί στη συνταγματικά κατοχυρωμένη αρχή της φοροδοτικής ικανότητας (άρθρο. 4 παρ. 5 Συντ.) που επιτάσσει τη συμμετοχή των πολιτών στα δημόσια βάρη αναλόγως των δυνάμεών τους, καθόσον ο οικονομικά ευρωστότερος οφείλει να συμμετάσχει στην κάλυψη των δημοσίων βαρών με μεγαλύτερο ποσοστό του εισοδήματός του απ' ότι ο οικονομικά ασθενέστερος. Θα υπενθυμίσουμε εξάλλου ότι κατά τη συζήτηση της σχετικής διάταξης στην Ε' Αναθεωρητική Βουλή, υπήρξε σύμπτωση απόψεων σε σχέση με την προοδευτικότητα της άμεσης φορολογίας. Άλλωστε, δύσκολα θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι συμβιβάζεται προς την αρχή της ισότητας η όμοια μεταχείριση ουσιαστικά ανόμοιων περιπτώσεων, με την έννοια επιβολής του αυτού ποσοστού φόρου σε οικονομικά εύρωστους και οικονομικά ασθενείς πολίτες. Η ανισότητα ακριβώς των περιπτώσεων επιβάλλει την «άνιση» μεταχείριση.

Η προοδευτική φορολογία θα πρέπει εξάλλου να θεωρηθεί ως επιβεβλημένη και από την αρχή του Κοινωνικού Κράτους. Όπως υπογράμμισε το Ομοσπον. Συντ. Δικαστήριο της Γερμανίας από την αρχή αυτή συνάγεται υποχρέωση του κράτους να επιδιώξει την απάμβλυνση των κοινωνικών αντιθέσεων και την επίτευξη δίκαιας κοινωνικής τάξης. Αυτή την απάμβλυνση των ανισοτήτων επιδιώκει ακριβώς η προοδευτική φορολογία με την πρόβλεψη υψηλών φορολογικών συντελεστών για τα υψηλότερα εισοδήματα και χαμηλών για τα χαμηλότερα εισοδήματα.

Μέσω εξάλλου της προοδευτικής φορολογίας επιτυγχάνεται η κάλυψη μέρους των κοινωνικών δαπανών από τις υψηλές συνεισφορές των οικονομικά ισχυρότερων, πράγμα που συνιστά έκφραση του κοινωνικού καθήκοντος που συνδέει τους πολίτες, ανάλογα με την οικονομική τους δύναμη και την ανάγκη βοήθειας καθενός.

Τέλος από τη διάταξη του άρθ. 153 παρ. 3 του Συντάγματος της Βαϊμάρης, που όριζε ότι «η ιδιοκτησία δημιουργεί υποχρεώσεις» συνήγαγε ο M. Wolf την επιταγή θέσπισης προοδευτικής φορολογίας. Την άποψή του αυτή θεμελιώνει με το επιχείρημα ότι μεγαλύτερη «περιουσία» υποχρεώνει τον ιδιοκτήτη της σε μεγαλύτερη συνεισφορά προς το Κράτος από εκείνη του ιδιοκτήτη μικρότερης «περιουσίας». Θα πρέπει εδώ να σημειώσουμε ότι την φορολογική ισότητα συνάγει και ο V. Arnim από το δικαίωμα ιδιοκτησίας με το επιχείρημα ότι άνιση φορολογία θα σήμαινε άνιση επιβάρυνση της ιδιοκτησίας, πράγμα που θα πρέπει να θεωρείται αντίθετο προς το θεμελιώδη Νόμο. Ο ίδιος όμως συγγραφέας τονίζει ότι φορολογική ισότητα δεν σημαίνει οπωσδήποτε προοδευτική φορολογία. Αντίθετα τονίζει και η αναλογική φορολογία θα μπορούσε να θεωρηθεί σύμφωνη με την αρχή της φορολογικής ικανότητας.

Η συναγωγή από το δικαίωμα της ιδιοκτησίας της αρχής της φορολογικής ισότητας με βάση την παραπάνω «λογική» δεν είναι αρκετά πειστική, οπωσδήποτε όμως το δικαίωμα αυτό θέτει τα όρια της προοδευτικής φορολογίας.

Το ερώτημα που τίθεται συνεπώς είναι, μέχρι ποίου σημείο είναι επιτρεπτό να φθάσει ο φορολογικός συντελεστής, έτσι ώστε να μην αποθαρρύνεται η ανάληψη επιχειρηματικών κινδύνων, αλλά και να μην δημιουργεί συνταγματικά προβλήματα. Η πρόβλεψη συντελεστών που εγγίζουν το 100%, αφενός μεν θα μπορούσε να θέσει και νομικά προβλήματα, (προστασία της ιδιοκτησίας, οικονομική ελευθερία),

αφετέρου δε θα αποθάρρυνε την επενδυτική δραστηριότητα. Οι οικονομικά εύρωστοι θα στραφούν από ένα σημείο και πέρα σε άλλων μορφών εισοδήματα που δεν υπόκεινται σε φόρους (καταθέσεις σε τράπεζα), ενώ συγχρόνως θα ενταθεί η τάση προς φοροδιαφυγή.

Γι' αυτό η θέσπιση υψηλότερων φορολογικών συντελεστών δεν συνεπάγεται αντίστοιχη αύξηση των εσόδων του κράτους. Η αύξηση των φορολογικών συντελεστών ακολουθείται μέχρις ενός ορίου από αντίστοιχη αύξηση των εσόδων, στη συνέχεια όμως αποκτά αποτρεπτικό χαρακτήρα με συνέπεια να μην αυξάνουν αντίστοιχα τα έσοδα του δημοσίου, ενώ συγχρόνως, ιδίως σε περιόδους πληθωρισμού, επιφέρει ανεπίτρεπτα υψηλή επιβάρυνση των φορολογουμένων και ιδίως των μισθωτών.

Ο φορολογικός νομοθέτης δεν είναι δυνατό να μη λάβει υπόψη του τις δυσμενείς συνέπειες μιας τέτοιας απόφασής του. Το ζητούμενο είναι κατά συνέπεια οι «άριστοι» φορολογικοί συντελεστές κυρίως στη φορολογία του εισοδήματος. Το πρόβλημα είναι δυσχερέστατο. Ο νομοθέτης αφενός μεν είναι υποχρεωμένος να λάβει υπόψη του τις συνέπειες του καθορισμού υψηλών φορολογικών συντελεστών στην οικονομία και αφετέρου την ανάγκη περιορισμού των οικονομικών ανισοτήτων. Φυσικά, η λύση δεν μπορεί να είναι ενιαία για όλα τα κράτη. Ο φορολογικός νομοθέτης οφείλει, αφού εξετάσει σε βάθος τις υπάρχουσες οικονομικές συνθήκες, αλλά και τις προοπτικές που διαγράφονται για το μέλλον, να διαμορφώσει την προοδευτικότητα της φορολογίας κατά τρόπο, που να επιτυγχάνεται κατά το δυνατόν η φορολογική δικαιοσύνη, χωρίς να τίθεται σε κίνδυνο η οικονομική ανάπτυξη της χώρας.

Ειδικότερα, σε περίοδο πληθωρισμού εμφανίζεται από οικονομικής σκοπιάς σκόπιμη η μη τιμαριθμοποίηση των φορολογικών κλιμακίων, καθόσον έτσι αφαιρείται οικονομική δύναμη και, κατά συνέπεια,

επέρχεται μείωση της ζήτησης. Φυσικά η αντιμετώπιση αυτή έρχεται σε αντίθεση με την αρχή της φορολογικής δικαιοσύνης, καθόσον η φορολογική επιβάρυνση αυξάνει χωρίς να υφίσταται αντίστοιχα αύξηση του πραγματικού εισοδήματος.

Αντίθετα, σε περιόδους οικονομικής ύφεσης επιβάλλεται η αφαίρεση μικρότερου ποσοστού εισοδήματος μέσω της φορολογίας, καθόσον είναι ανάγκη να αυξηθεί η ζήτηση αγαθών. Και στην περίπτωση αυτή η προοδευτική φορολογία συμβάλλει θετικά με την αφαίρεση μικρότερου ποσοστού εισοδήματος, είτε ως λογική συνέπεια της μείωσης των εισοδημάτων είτε και με σχετικές διαρρυθμίσεις στα κλιμάκια ή τους φορολογικούς συντελεστές.

Την αδυναμία προσδιορισμού των «άριστων» φορολογικών συντελεστών κατά τρόπο ενιαίο αποδεικνύει και η σύγχρονη πραγματικότητα. Έτσι ενώ στις Η.Π.Α. η μείωση των φορολογικών συντελεστών οδήγησε στην αναθέρμανση της οικονομίας, στην Γερμανία και τη Μ. Βρετανία η θέσπιση παρόμοιων μέτρων βοήθησε στη συγκράτηση ή και στη μείωση του πληθωρισμού, δεν οδήγησε όμως στον επιθυμητό βαθμό οικονομικής ανάπτυξης ενώ αύξησε την ανεργία.

Μετά τη σύντομη αυτή αναφορά στην οικονομική πλευρά του προβλήματος των φορολογικών συντελεστών θα εξετάσουμε και τη νομική του πλευρά.

Όπως ορθά δέχθηκε το Ομοσπονδιακό Δικαστήριο της Ελβετίας, η διαμόρφωση των φορολογικών συντελεστών εξαρτάται βασικά από πολιτικές αξιολογήσεις και κατά συνέπεια ο δικαστής πρέπει να αποφεύγει να εξετάζει τέτοιες αποφάσεις της πολιτικής εξουσίας. Σε σχέση με την προοδευτικότητα του φόρου, ο δικαστής δικαιούται να εξετάσει μόνο εάν η διαμόρφωση της προοδευτικότητας έχει λογικά θεμέλια και δεν παραβιάζει φανερά τις αρχές της καθολικότητας του

φόρου και της ισότητας (άρθρο. 4 του Ομοσπ. Συντάγματος). Η συνταγματικότητα όμως της φορολογικής αυτής ρύθμισης δεν μπορεί να κριθεί με βάση τυπικά κριτήρια ότι δηλ. η πρόβλεψη φορολογικών συντελεστών πάνω από το α ή το β σημείο αντίκειται στο σύνταγμα. Βέβαια, η ρύθμιση πρέπει να υλοποιεί την ιδέα της φορολογικής δικαιοσύνης. Όπως όμως ορθά υπογραμμίσθηκε από το Δικαστήριο, η δικαιοσύνη είναι ρευστή έννοια, που μεταβάλλεται ανάλογα με τις πολιτικές οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες.

Οι επιδράσεις των φόρων στην ευημερία του νοικοκυριού και στην κοινωνική ευημερία

Οι φόροι γενικά μειώνουν το εισόδημα του νοικοκυριού κι έτσι περιορίζουν την ευημερία του. Ο φόρος εισοδήματος λ.χ. μειώνει το διαθέσιμο εισόδημα άρα και την έκταση των αναγκών που μπορούν να ικανοποιηθούν μέσα σ' ένα νοικοκυριό. Το ίδιο αποτέλεσμα φέρνει κι ένας έμμεσος φόρος δαπάνης, ο οποίος αυξάνει συνήθως τις τιμές των αγαθών, μειώνοντας ταυτόχρονα το πραγματικό εισόδημα του νοικοκυριού, άρα και την αγοραστική του δύναμη.

Αντίθετα οι δημόσιες δαπάνες αυξάνουν την ευημερία του αφού επιτρέπουν λ.χ. να καταναλώσει δωρεάν τα δημόσια αγαθά, με δεδομένα το χρηματικό εισόδημα και τις τιμές. Οι μεταβιβαστικές πληρωμές στα νοικοκυριά αυξάνει το διαθέσιμο εισόδημά τους ενώ οι επιδοτήσεις μειώνουν τις τιμές των προϊόντων και επιτρέπουν στα νοικοκυριά να αγοράζουν μεγαλύτερη ποσότητα από αυτά τα επιδοτούμενα αγαθά με το ίδιο χρηματικό εισόδημα. Οι φόροι και οι δαπάνες εκτός από την ευημερία του νοικοκυριού επηρεάζουν πολλές φορές και τις αποφάσεις του. Η πρόσθετη αυτή μείωση της ευημερίας

του νοικοκυριού, λόγω του ότι αναγκάζεται να μεταβάλλει την συμπεριφορά του, είναι γνωστή ως το υπερβάλλον βάρος της φορολογίας. Το συνολικό βάρος που προκύπτει από ένα φόρο, εξαρτάται από την μορφή που παίρνει ο φόρος, γιατί αυτή είναι που προσδιορίζει το πρόσθετο βάρος του στο κοινωνικό σύνολο γενικότερα. Το ίδιο ακριβώς ισχύει και στην περίπτωση των δαπανών. Ένα νοικοκυριό το οποίο έχει στη διάθεσή του μια ορισμένη ποσότητα παραγωγικών συντελεστών και έχει ως στόχο του την μεγιστοποίηση της ικανοποίησης των αναγκών του πρέπει να αποφασίσει: α) ποια ποσότητα από τους παραγωγικούς συντελεστές θα διαθέσει στην παραγωγή, β) ποιο ποσό εισοδήματος του να δαπανήσει για κατανάλωση και ποιο να αποταμιεύσει, γ) ποια αγαθά αυτό να καταναλώσει και ποια ποσότητα από το κάθε προϊόν. Όπως είναι φυσικό ένας φόρος μπορεί να επηρεάσει μια ή και περισσότερες από τις αποφάσεις αυτές του νοικοκυριού και να μειώσει την ευημερία του.

Ακόμα και όταν η προσφορά εργασίας και αποταμιεύσεων είναι δεδομένες και δεν επηρεάζονται από φόρους, οι ειδικοί φόροι δαπάνης που επιβάλλονται σε ορισμένα αγαθά μειώνουν την ευημερία του νοικοκυριού περισσότερο απ' ό τι οι γενικοί φόροι δαπάνης, οι φόροι εισοδήματος ή οι αυτόνομοι φόροι που αποφέρουν τα ίδια έσοδα. Αν όμως λάβουμε υπόψη μας το γεγονός ότι οι φόροι μπορεί να επηρεάσουν την προσφορά εργασίας και την αποταμίευση, τότε οι γενικοί φόροι δαπάνης και οι φόροι εισοδήματος μετατρέπονται και σε ειδικούς φόρους, γιατί οι πρώτοι δεν καλύπτουν την αποταμίευση και την ανάπαυση, ενώ οι δεύτεροι επίσης δεν καλύπτουν την ανάπαυση κατά συνέπεια οι δυο αυτές κατηγορίες φόρων προκαλούν υπερβάλλον βάρος σε σχέση με τους αυτόνομους φόρους, οι οποίοι δεν προκαλούν τέτοιο βάρος.

Γενικά πάντως δεν μπορούμε να συγκρίνουμε το μέγεθος του υπερβάλλοντος βάρους που προκύπτει από καθεμιά κατηγορία φόρου, γιατί η απάντηση διαφέρει κατά περίπτωση. Το μόνο που είναι σίγουρο είναι ότι ένας αυτόνομος φόρος δεν προκαλεί υπερβάλλον βάρος και είναι, από αυτή την πλευρά, προτιμότερος από οποιονδήποτε άλλο φόρο. Συνήθως κάθε νοικοκυριό αριστοποιεί τις επιλογές του, πριν από την επιβολή του φόρου, ώστε να μεγιστοποιεί την ευημερία του. Γι' αυτό κάθε φόρος που παρεμβαίνει στις επιλογές αυτές αναγκάζει το νοικοκυριό να τις μεταβάλει και προκαλεί υπερβάλλον βάρος.

Υπάρχει όμως περίπτωση αν οι επιλογές του νοικοκυριού, πριν από την επιβολή του φόρου, δεν ήταν άριστες, ο φόρος αυτός να αποκαταστήσει την άριστη κατάσταση ή έστω να τη βελτιώσει. Αν υποθέσουμε λ.χ. ότι πριν από την επιβολή του ειδικού φόρου δαπάνης στην κατανάλωση ενός αγαθού X , υπήρχε ένας ειδικός φόρος στην κατανάλωση ενός αγαθού Ψ , ο οποίος είχε επηρεάσει τις επιλογές του νοικοκυριού και το είχε αναγκάσει να καταναλώσει μεγαλύτερη ποσότητα από το αγαθό X και μικρότερη ποσότητα από το αγαθό Ψ , σε σχέση με τις ποσότητες που θα μεγιστοποιούσαν την ευημερία του.

Η επιβολή λοιπόν του ειδικού φόρου κατανάλωσης πάνω στο αγαθό X , θα μειώσει την κατανάλωση του αγαθού αυτού και θα αυξήσει την κατανάλωση του αγαθού Ψ και θα μας οδηγήσει επομένως πλησιέστερα στην άριστη κατάσταση. Σε μια τέτοια περίπτωση ο ειδικός φόρος δαπάνης όχι μόνο δεν προκαλεί υπερβάλλον βάρος, αλλά αυξάνει την ευημερία του νοικοκυριού, γιατί μειώνει το υπερβάλλον βάρος που προκαλούσε ο ειδικός φόρος που υπήρχε πάνω στο αγαθό Ψ . Τέλος πολλές φορές προκειμένου να διορθωθούν οι εσφαλμένες επιλογές των νοικοκυριών επιβάλλοντας υψηλούς ειδικούς φόρους δαπάνης πάνω σε αγαθά που θέλουμε να

περιορίσουμε την κατανάλωσή τους. Όπως για παράδειγμα η φορολογία καπνού, ποτών και άλλων. Στις περιπτώσεις αυτές η παρέμβαση των φόρων στις προτιμήσεις του νοικοκυριού δεν θεωρείται ότι προκαλεί υπερβάλλον βάρος, αλλά αντίθετα όφελος στο νοικοκυριό, επειδή τέτοιοι φόροι διορθώνουν τις εσφαλμένες προτιμήσεις του.

Οι φόροι βέβαια εκτός απ' τα νοικοκυριά, που προαναφέραμε, επηρεάζουν και την ευημερία του κοινωνικού συνόλου γενικότερα. Θα δούμε τώρα πώς επηρεάζεται η ευημερία της κοινωνίας από τους φόρους, κάνοντας την υπόθεση ότι η προσφορά εργασίας και αποταμίευσης είναι δεδομένες και δεν επηρεάζονται από φόρους.

Ας υποθέσουμε ότι επιβάλλεται ένας αυτόνομος φόρος. Είναι φανερό ότι το Κράτος έχει πολλούς εναλλακτικούς τρόπους χρησιμοποίησης των εσόδων, που προέκυψαν από το φόρο αυτό, ενώ και οι επιδράσεις του φόρου στην κοινωνική ευημερία θα διαφέρουν ανάλογα με τη χρησιμοποίηση των εσόδων αυτών. Η κοινωνική ευημερία όμως θα επηρεαστεί μόνο στην περίπτωση που το κράτος χρησιμοποιήσει αυτά τα χρήματα διαφορετικά όχι. Αυτό είναι λογικό γιατί αν υποθέσουμε ότι το κράτος κλειδώνει τα χρήματα αυτά, που εισέπραξε από τον φόρο, στην Κεντρική Τράπεζα, τότε θα έχουμε το εξής:

Αφού δεν χρησιμοποιεί τα χρήματα, δεν επηρεάζει την ποσότητα των παραγωγικών συντελεστών που είναι διαθέσιμοι στην κοινωνία. Έτσι δεν επηρεάζεται η καμπύλη παραγωγικών δυνατοτήτων της Οικονομίας. Ως αποτέλεσμα έχουμε η συνολική ενεργός ζήτηση να μειωθεί κατά το ποσό των φορολογικών εσόδων, επειδή τα διαθέσιμα εισοδήματα δεν θα αρκούν τώρα να αγοράσουν ολόκληρη την παραγωγή στις αρχικές τιμές. Αυτό, όπως είναι αναμενόμενο, θα οδηγήσει σε ανάλογη μείωση όλων των τιμών των αγαθών, έτσι ώστε

να μπορεί να απορροφηθεί ολόκληρη η παραγωγή από το κοινωνικό σύνολο, με το χαμηλότερο εισόδημα που έχει ένεκα της επιβολής του φόρου.

Τα ίδια ακριβώς συμπεράσματα και για τους ίδιους λόγους που αναφέραμε πιο πάνω, ισχύουν και προκειμένου για έναν αναλογικό φόρο εισοδήματος. Ο φόρος αυτός μειώνει τα διαθέσιμα εισοδήματα των νοικοκυριών και οδηγεί σε πτώση του γενικού επιπέδου τιμών, αν τα χρήματα δεν δαπανηθούν από το κράτος. Δεν επηρεάζει, όμως, τις σχετικές τιμές των αγαθών, ούτε την καμπύλη παραγωγικών δυνατοτήτων και επομένως δεν επηρεάζει την ευημερία της κοινωνίας. Τα ίδια αποτελέσματα θα έχουμε και στην περίπτωση επιβολής γενικού φόρου κατανάλωσης πάνω στα αγαθά που θα μειώσει τα πραγματικά εισοδήματα των καταναλωτών.

Η κατάσταση θα είναι διαφορετική αν αντί για ένα γενικό φόρο δαπάνης, επιβάλουμε ένα ειδικό φόρο δαπάνης πάνω στην κατανάλωση ενός συγκεκριμένου αγαθού X , χωρίς να φορολογήσουμε και το αγαθό Ψ . Σε αυτή την περίπτωση, όχι μόνο θα πρέπει να μειωθεί το γενικό επίπεδο τιμών, για να μπορέσουν τα νοικοκυριά να απορροφήσουν όλη την παραγωγή, αλλά θα μεταβληθούν και οι σχετικές τιμές των δύο αγαθών.

Αν ο φόρος μετακυλισθεί πλήρως στους καταναλωτές, τότε θα μεταβληθούν μόνο οι σχετικές τιμές των καταναλωτών, ενώ οι σχετικές τιμές των παραγωγών θα μείνουν αμετάβλητες. Αντίθετα, αν μόνο ένα μέρος του φόρου μετακυλισθεί στους καταναλωτές τότε θα επηρεασθούν τόσο οι σχετικές τιμές των καταναλωτών, όσο και των νοικοκυριών.

Αν υποθέσουμε τώρα ότι η προσφορά εργασίας όσο και η προσφορά αποταμιεύσεων δεν είναι δεδομένες και μπορούν να επηρεασθούν από ορισμένες κατηγορίες φόρων, τότε ο αυτόνομος

φόρος εξακολουθεί να είναι ουδέτερος, και να μην επηρεάζει την ευημερία της κοινωνίας, διότι δεν επηρεάζει καμία επιλογή της. Ο φόρος εισοδήματος, αντίθετα, αλλά και ο γενικός φόρος δαπάνης δεν είναι πλέον ουδέτεροι, αλλά μειώνουν την ευημερία της κοινωνίας.

Αυτό συμβαίνει επειδή ο φόρος εισοδήματος παρεμβαίνει στην επιλογή της κοινωνίας μεταξύ εργασίας (δηλαδή εισοδήματος) και ανάπαυσης, ενώ ο φόρος κατανάλωσης παρεμβαίνει στην επιλογή μεταξύ κατανάλωσης και αποταμίευσης, με συνέπεια να μην επιτρέπουν στην κοινωνία να κάνει άριστες επιλογές.

Όπως και στην περίπτωση των νοικοκυριών, έτσι και προκειμένου για την κοινωνία, υποθέσαμε αρχικά ότι πριν από την επιβολή του φόρου, οι επιλογές της ήταν άριστες. Γι' αυτό κάθε παρέμβαση του φόρου στις επιλογές αυτές είχε ως αποτέλεσμα να μην αριστοποιούνται πλέον και να προκαλείται επομένως κάποιο υπερβάλλον βάρος. Είναι όμως πιθανό, όπως και στα νοικοκυριά που προαναφέραμε, αν οι επιλογές της κοινωνίας δεν ήταν άριστες, πριν την επιλογή του φόρου, τότε η επιλογή ενός φόρου που επηρεάζει τις επιλογές αυτές μπορεί να μας οδηγήσει πλησιέστερα προς την άριστη κατάσταση και επομένως να αυξήσει αντί να μειώσει την ευημερία της κοινωνίας. Τα θέματα της διανομής του εισοδήματος και της φτώχειας έχουν απασχολήσει ιδιαίτερα τους οικονομολόγους, τόσο στο θεωρητικό, όσο και στο εφαρμοσμένο επίπεδο. Μια σημαντική πλευρά των θεμάτων αυτών είναι οι επιδράσεις που ασκούν τα δημοσιονομικά μέσα στην διανομή του εισοδήματος και στη φτώχεια και οι δυνατότητες που έχουν οι δημόσιοι φορείς να αντιμετωπίσουν το πρόβλημα της φτώχειας με τα μέσα αυτά.

Η διανομή του εισοδήματος είναι ένα θέμα με πολλές διαστάσεις, όπως η λειτουργική διανομή, η κατακόρυφη και η γεωγραφική διανομή του εισοδήματος. Οι επιδράσεις των

δημοσιονομικών μέσων σε όλους αυτούς τους τύπους διανομής του εισοδήματος έχουν μελετηθεί στο πλαίσιο της Δημόσιας Οικονομικής, οι μελετητές αυτοί συγκέντρωσαν την προσοχή τους στο θέμα της διανομής του εισοδήματος ανάμεσα στις διάφορες εισοδηματικές τάξεις.

Επειδή λοιπόν το πρόβλημα της διανομής του εισοδήματος κατά εισοδηματικά κλιμάκια αποτελεί το κύριο αντικείμενο της μελέτης τους, παρατηρείται ότι τα δημοσιονομικά μέσα επηρεάζουν το εισόδημα ενός νοικοκυριού και επομένως και τη διανομή του κατά εισοδηματικά κλιμάκια, τόσο από την πλευρά απόκτησης του εισοδήματος, όσο και από την πλευρά χρησιμοποίησής του. Όταν η επιβάρυνση των νοικοκυριών, με διάφορους φόρους, δεν είναι ανάλογη του εισοδήματός τους, τότε η διανομή του εισοδήματος μεταβάλλεται. Αντίθετα, οι δημόσιες δαπάνες, για αγαθά και υπηρεσίες, αυξάνουν την ποσότητα των αγαθών που είναι διαθέσιμη για κατανάλωση από τα άτομα. Οι μεταβιβάσεις στα νοικοκυριά αυξάνουν τα διαθέσιμα χρηματικά τους εισοδήματα, ενώ οι μεταβιβάσεις στις επιχειρήσεις, στην έκταση που μετακυλίνουν οι τιμές, μειώνουν τις τιμές των προϊόντων τους και αυξάνουν τα πραγματικά εισοδήματα των νοικοκυριών. Αν τώρα το όφελος που αποκομίζουν τα διάφορα νοικοκυριά δεν είναι ανάλογο του εισοδήματός τους η διανομή του εισοδήματος μεταβάλλεται και πάλι.

Εκτός από άμεσες επιδράσεις στη διανομή του εισοδήματος, μπορούμε να έχουμε και κάποιες έμμεσες ή δευτερογενείς επιδράσεις. Όπως είχαμε αναφέρει, τα δημοσιονομικά μέτρα και ιδιαίτερα οι φόροι, μπορεί να επηρεάσουν τα κίνητρα των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων για εργασία, για αποταμίευση, για επενδύσεις, κ.α. και να προκαλούν έτσι επιδράσεις στο εισόδημα των ατόμων του κοινωνικού συνόλου. Επίσης μπορούν να επηρεάσουν την

μακροοικονομική κατάσταση της Οικονομίας, την απασχόληση και τα εισοδήματα. Τέλος, μπορεί να επηρεάζουν την κατανομή των πόρων στην Οικονομία και να προκαλούν υπερβάλλον βάρος, πράγμα που σημαίνει ουσιαστικά μείωση του πραγματικού εισοδήματος και της ευημερίας των νοικοκυριών. Αν οι επιδράσεις διαφέρουν ανάμεσα στα διάφορα νοικοκυριά, όπως είναι πολύ πιθανό να συμβαίνει, η διανομή του εισοδήματος μεταβάλλεται και πάλι. Οι έμμεσες αυτές αντιδράσεις μπορεί να είναι πολύ σημαντικές και να αντισταθμίζουν εν μέρει ή να ενισχύουν τις άμεσες επιδράσεις.

Οι επιδράσεις των φόρων στη διανομή.

Όπως είπαμε πιο πάνω, οι άμεσοι, αλλά και οι έμμεσοι φόροι, μεταβάλουν τη διανομή του εισοδήματος εφόσον η επιβάρυνση των νοικοκυριών δεν είναι ανάλογη του εισοδήματός τους. Οι κεφαλικοί φόροι, που επιβάλλουν το ίδιο ποσό φόρου σε όλα τα άτομα του κοινωνικού συνόλου, αφαιρούν μεγαλύτερο ποσοστό εισοδήματος από τα πτωχότερα νοικοκυριά και μικρότερο από τα πλουσιότερα νοικοκυριά και κατά συνέπεια παραβιάζουν τη διανομή του εισοδήματος. Οι αναλογικοί φόροι επειδή αφαιρούν το ίδιο ποσοστό εισοδήματος από όλους αφήνουν τη διανομή αμετάβλητη, ενώ αντίθετα οι προοδευτικοί φόροι αφαιρούν μεγαλύτερα ποσοστά εισοδήματος από τις υψηλότερες εισοδηματικές τάξεις και μικρότερα από τις χαμηλότερες, βελτιώνοντας έτσι τη διανομή του εισοδήματος. Οι γενικοί φόροι δαπάνης αφαιρούν μεγαλύτερα κι αυτοί ποσοστά από τις χαμηλότερες εισοδηματικές τάξεις, οι οποίες δαπανούν μεγαλύτερο ποσοστό του εισοδήματός του, σε σχέση με τις υψηλότερες τάξεις και επιβαρύνονται με υψηλή φορολογία. Συνέπεια έχουν λοιπόν να

παραβλάπτουν κι αυτοί τη διανομή του εισοδήματος. Τέλος, οι ειδικοί φόροι δαπάνης, ανάλογα με τα είδη που επιβαρύνουν, μπορεί να επιβαρύνουν τις χαμηλότερες ή τις υψηλότερες εισοδηματικές τάξεις, παραβλάπτοντας ή βελτιώνοντας έτσι αντίστοιχα τη διανομή του εισοδήματος.

Οι επιδράσεις των δαπανών στη διανομή

Όπως οι φόροι έτσι και οι δαπάνες μπορεί να επηρεάζουν τη διανομή του εισοδήματος. Όλες οι κατηγορίες δημόσιων δαπανών, με εξαίρεση εκείνες που ωφελούν τα νοικοκυριά ανάλογα με το εισόδημά τους, επηρεάζουν τη διανομή του εισοδήματος, οι επιδράσεις αυτές όμως διαφέρουν ανάμεσα στις διάφορες κατηγορίες δαπανών. Ιδιαίτερη σημασία, από άποψη διανεμητικών επιδράσεων, έχουν οι μεταβιβαστικές πληρωμές. Αυτές διακρίνονται σε δυο μεγάλες κατηγορίες: τις μεταβιβάσεις σε χρήμα και τις μεταβιβάσεις σε είδος, οι πρώτες συνιστούν μεταβίβαση χρηματικών ποσών στα νοικοκυριά τα οποία είναι ελεύθερα να τα δαπανήσουν κατά την κρίση τους. Οι δεύτερες περιλαμβάνουν λ.χ. παροχή δωρεάν στέγης, συσσιτίου στα παιδιά κ.α., τα οποία όπως είναι φυσικό, αυξάνουν το πραγματικό εισόδημα των νοικοκυριών, αφού τώρα έχουν στη διάθεσή τους το χρηματικό εισόδημα που είχαν και προηγουμένως, πλέον της αξίας των αγαθών που τους μεταβίβασαν οι δημόσιοι φορείς.

Τη νέα αυτή αγοραστική δύναμη όμως, τα νοικοκυριά είναι υποχρεωμένα να τη χρησιμοποιήσουν μόνο στη κατανάλωση των αγαθών που τους παρέχει το δημόσιο με τις μεταβιβάσεις σε είδος. Για αυτό η αύξηση της ευημερίας που προκαλείται από τις μεταβιβάσεις σε είδος είναι συνήθως μικρότερη από μια ισόποση μεταβίβαση σε χρήμα.

Ένας άλλος τρόπος για τη μεταβίβαση εισοδήματος στις χαμηλότερες εισοδηματικές τάξεις είναι οι επιδοτήσεις των τιμών προϊόντων, οι οποίες μπορεί να γίνουν είτε στον παραγωγό, είτε ακόμα και στον καταναλωτή. Στην τελευταία περίπτωση η κυβέρνηση εξασφαλίζει συνήθως στα άτομα με χαμηλότερα εισοδήματα κουπόνια κι έτσι συμμετέχει κι αυτή εν μέρει στο κόστος αγοράς ορισμένης ποσότητας ενός αγαθού. Ένα άλλο σημαντικό θέμα που ανακύπτει στην προσπάθεια αναδιανομής του εισοδήματος μέσω των μεταβιβαστικών πληρωμών είναι το αν οι επιχορηγήσεις θα πρέπει να δίνονται σε όλα τα άτομα, που έχουν εισόδημα χαμηλότερο από ένα επίπεδο, ή σε ορισμένες μόνο κατηγορίες ατόμων, λ.χ. σε υπερήλικες, στους ανάκτους για εργασία, στις χωρισμένες συζύγους με παιδιά κτλ. Ο περιορισμός των οικονομικών ενισχύσεων σε ορισμένες μόνο κατηγορίες ατόμων έχει ένα σημαντικό πλεονέκτημα: επιτρέπει στους δημόσιους φορείς να πετύχουν ένα επιθυμητό επίπεδο αναδιανομής εισοδήματος σχετικά αποτελεσματικά, δηλαδή με μικρότερο κόστος ευημερίας.

Αυτό συμβαίνει επειδή οι δημόσιοι φορείς μπορεί να επιλέξουν για ενίσχυση ομάδες του πληθυσμού, όπου οι επιχορηγήσεις έχουν σχετικά μικρές αρνητικές επιπτώσεις στα κίνητρα για οικονομική δραστηριότητα και ιδιαίτερα στο κίνητρο για εργασία. Έτσι αν οι επιχορηγήσεις συγκεντρωθούν σε πρόσωπα ανάκτους για εργασία, υπερήλικες, ανήλικα παιδιά κτλ., οι επιπτώσεις τους στην προσφορά εργασίας, και επομένως το κόστος ευημερίας τους, θα είναι σχετικά περιορισμένες. Αντίθετα, αν οι επιχορηγήσεις δοθούν σε όλα τα άτομα του κοινωνικού συνόλου που έχουν εισόδημα χαμηλότερο από ένα ορισμένο ποσό, είναι ενδεχόμενο να επηρεάσουν αρνητικά την προσφορά ορισμένων ατόμων για εργασία, επειδή τα τελευταία θα προτιμήσουν να μην εργάζονται και να παίρνουν την επιχορήγηση,

παρά να εργάζονται και να την χάνουν. Από την άλλη μεριά όμως, η χορήγηση της ενίσχυσης μόνο σε ορισμένες κατηγορίες ενδέχεται να δημιουργήσει κίνητρο σε μερικά άτομα να υπαχθούν στην κατηγορία αυτή, πράγμα που μπορεί να δημιουργήσει αναποτελεσματικότητα. Η επιχορήγηση των διαζευγμένων συζύγων με παιδιά λ.χ. μπορεί να οδηγήσει σε πολλές διαλύσεις γάμων, αν δεν επιχορηγούνται ανάλογα και τα ζευγάρια με παιδιά που έχουν το ίδιο εισόδημα.

Επιπλέον η επιχορήγηση ορισμένων μόνο κατηγοριών πολιτών και όχι άλλων που βρίσκονται κάτω από τις ίδιες οικονομικές συνθήκες, τουλάχιστον από άποψη εισοδήματος, δημιουργεί αδικίες και είναι κοινωνικά ανεπιθύμητη. Τέλος, η επιχορήγηση ορισμένων μόνο κατηγοριών ατόμων συνεπάγεται συνήθως υψηλότερο διαχειριστικό κόστος κατά κεφαλή επιχορηγούμενου, προκειμένου να εξακριβωθεί ποια άτομα ανήκουν στις επιχορηγούμενες κατηγορίες και δικαιούνται να πάρουν την επιχορήγηση.

Οι επιδράσεις των δημοσιονομικών μέσων στη φτώχεια

Οι δημόσιες δαπάνες, και ιδιαίτερα οι μεταβιβαστικές πληρωμές, χρησιμοποιούνται για τον περιορισμό της έντασης, αλλά και της έκτασης της φτώχειας στις περισσότερες χώρες του κόσμου και ιδιαίτερα στις ανεπτυγμένες. Ο όρος φτώχεια χρησιμοποιείται συνήθως με δυο έννοιες: την απόλυτη και τη σχετική. Για απόλυτη φτώχεια μιλάμε στην περίπτωση που ένα άτομο δεν έχει τα μέσα να διασφαλίσει ένα ορισμένο επίπεδο διαβίωσης, π.χ. στοιχειώδη είδη που είναι απαραίτητα για την επιβίωσή του. Ενώ για σχετική φτώχεια μιλάμε όταν το συνολικό εισόδημα ενός ατόμου είναι μικρότερο απ' το συνολικό μέσο εισόδημα του πληθυσμού της χώρας του. Την

πρώτη εκδοχή τη συναντάμε συνήθως στις χώρες του τρίτου κόσμου και όχι τόσο στις πιο ανεπτυγμένες, ενώ η δεύτερη είναι παρούσα σε όλες τις κοινωνίες, ανεξάρτητα από το επίπεδο ανάπτυξης που βρίσκονται.

Οι φόροι εντείνουν την απόλυτη φτώχεια, αν πλήττουν και το εισόδημα των πτωχών ή πλήττουν βασικά είδη διαβίωσης που καταναλώνονται από αυτούς.

Μπορεί όμως και να βελτιώσουν τη φτώχεια, με τη σχετική έννοια του όρου και να περιορίσουν τόσο την ένταση όσο και την έκτασή της. Πράγματι, όταν οι φόροι είναι προοδευτικοί, μειώνουν το μέσο εισόδημα του πληθυσμού περισσότερο απ' ό τι μειώνουν το εισόδημα των πτωχών, άρα ουσιαστικά κατεβάζουν τη γραμμή της φτώχειας σε χαμηλότερο επίπεδο. Πάντως η αντιμετώπιση της φτώχειας μπορεί να γίνει, και συνήθως επιδιώκεται, μέσω των μεταβιβαστικών πληρωμών. Οι μεταβιβάσεις αυτές μπορεί, όπως είδαμε πιο πάνω, να πάρουν στην πράξη και συνήθως παίρνουν, διάφορες μορφές. Μπορεί να είναι μεταβιβάσεις σε χρήμα ή σε είδος. Η μορφή την οποία θα πάρει η εκάστοτε ενίσχυση των πτωχών επηρεάζει την αποτελεσματικότητά της ως μέσο άμβλυνσης της φτώχειας και φυσικά ισχύουν κι εδώ όσα αναφέραμε πιο πάνω σχετικά με την αποτελεσματικότητα των διαφόρων αυτών μορφών μεταβιβαστικών πληρωμών ως μέσο αναδιανομής του εισοδήματος.

Μια μορφή μεταβίβασης χρηματικού ποσού για την άμβλυνση της φτώχειας, που έχει συζητηθεί πολύ, είναι ο αρνητικός φόρος εισοδήματος. Η βασική ιδέα του είναι να υποβάλλονται στο φόρο εισοδήματος όλα τα άτομα του κοινωνικού συνόλου και όσοι έχουν εισόδημα μεγαλύτερο από ένα ορισμένο ποσό να καταβάλλουν, στο δημόσιο φόρο, ενώ όσοι έχουν εισόδημα μικρότερο από το κρατικό αυτό επίπεδο θα παίρνουν επιχορήγηση.

Το σύστημα αυτό παρουσιάζει μειονεκτήματα. Το πρώτο είναι ότι απαιτεί τη χρησιμοποίηση σχετικά υψηλών οριακών φορολογικών συντελεστών, προκειμένου να εξασφαλιστούν τα έσοδα για τις επιχορηγήσεις, κι αυτό μπορεί να προκαλέσει μεγάλες αντιδράσεις στα κίνητρα για εργασία, αποταμιεύσεις και επενδύσεις στην οικονομία. Το δεύτερο, ότι παρέχει την ευχέρεια στους φτωχούς να χρησιμοποιήσουν την επιχορήγηση κατά την κρίση τους, με συνέπεια να μην επηρεάζεται το καταναλωτικό τους πρότυπο και να μην υφίστανται κόστος ευημερίας, όπως συμβαίνει λ.χ. με τις μεταβιβάσεις σε είδος που, όπως είδαμε, μπορεί να στρεβλώνουν το καταναλωτικό πρότυπο των νοικοκυριών, αν οι φτωχοί επιθυμούν να καταναλώνουν μικρότερη ποσότητα από αυτή που τους μεταβιβάζεται σε είδος από το κράτος. Το σύστημα αυτό μπορεί να έχει σημαντικές αρνητικές επιδράσεις στην προσφορά εργασίας εκείνων που παίρνουν την επιχορήγηση.

Η αναδιανομή του εισοδήματος

Στο μέρος αυτό της εργασίας μας θα αναφερθούμε στην αναδιανομή του εισοδήματος, στον τρόπο με τον οποίο αυτή γίνεται στα μέτρα που λαμβάνονται από τους δημόσιους φορείς με γνώμονα το κοινό συμφέρον, καθώς και ποιοι παράγοντες την επηρεάζουν αρνητικά και εμποδίζουν τους αρμόδιους φορείς να επιτύχουν αρτιότερη αναδιανομή .

Τον κυριότερο ρόλο στην αναδιανομή του εισοδήματος έχουν οι κρατικές παροχές, οι οποίες καθορίζονται μέσω της κοινωνικής πολιτικής που ασκείται, και αναλόγως με την μορφή που

παρουσιάζουν κατατάσσονται σε κατηγορίες, όπως λόγου χάρη για την παιδεία την γεωργία την υγεία κ.λ.π.

Κοινωνική Ασφάλιση

Το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης που λειτουργεί σήμερα στη χώρα μας δημιουργήθηκε σταδιακά τα τελευταία εκατόν πενήντα χρόνια. Η πρώτη προσπάθεια δημιουργίας φορέα κοινωνικής ασφάλισης έγινε το 1836 με την ίδρυση του Ναυτικού Απομαχικού Ταμείου το οποίο άρχισε να λειτουργεί το 1861. Ακολούθησε η δημιουργία ανάλογων φορέων για άλλες κατηγορίες εργαζομένων, όπως οι σιδηροδρομικοί, οι μεταλλωρύχοι κ.α. Το 1861 το κράτος ανέλαβε την ασφάλιση των δημοσίων υπαλλήλων, ενώ πολύ αργότερα δημιουργήθηκαν άλλοι αυτοτελείς ασφαλιστικοί φορείς για την παροχή υπηρεσιών κοινωνικής ασφάλισης σε διάφορες κατηγορίες αυτοαπασχολούμενων, όπως οι γεωργοί, οι δικηγόροι, οι μηχανικοί, έμποροι, οι βιοτέχνες κ.α.

Σημαντική επέκταση του θεσμού της κοινωνικής ασφάλισης στη χώρα μας έγινε το 1937 με την ίδρυση και την λειτουργία του Ιδρύματος Κοινωνικών Ασφαλίσεων, το οποίο κάλυψε όλους τους απασχολούμενους στον ιδιωτικό τομέα της οικονομίας που δεν καλύπτονταν από άλλο φορέα. Το 1945 ιδρύθηκε ο Οργανισμός Απασχολήσεως και Ασφαλίσεως Ανεργίας, ο οποίος αργότερα μετατράπηκε στον Οργανισμό Απασχολήσεως Εργατικού Δυναμικού, στόχος του οποίου είναι η προστασία των εργαζομένων κατά του κινδύνου της ανεργίας. Το 1961 ιδρύθηκε ο Οργανισμός Γεωργικών Ασφαλίσεων, για την ασφαλιστική κάλυψη των αγροτών. οι οποίοι μέχρι τότε δεν καλύπτονταν από άλλο φορέα. Τέλος, το 1979

ιδρύθηκε το Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης Μισθωτών για την παροχή επικουρικής ασφάλισης στους εργαζομένους στον ιδιωτικό τομέα. Ανάλογα με τις παροχές που χορηγούν οι οργανισμοί αυτοί διακρίνονται στις εξής κατηγορίες: κύριας ασφάλισης, όταν παρέχουν κύρια σύνταξη, επικουρικής ασφάλισης όταν παρέχουν επικουρική σύνταξη, ασθενείας όταν παρέχουν μόνο περίθαλψη, πρόνοιας, όταν παρέχουν εφάπαξ βοηθήματα, και αλληλοβοήθειας, όταν παρέχουν συμπληρωματικές παροχές.

Τόσο το δημόσιο όσο και ορισμένοι ειδικοί ασφαλιστικοί οργανισμοί καλύπτουν περισσότερους από έναν κινδύνους, και ιδιαίτερα τον πρώτο και τον τρίτο. Αυτό γίνεται λ.χ. στην περίπτωση των δημοσίων υπαλλήλων, του Ι.Κ.Α. του Ο.Γ.Α. και άλλων. Η σημασία της κοινωνικής ασφάλισης αυξήθηκε σημαντικά όπως είδαμε στην μεταπολεμική Ελλάδα, τα έσοδα των οργανισμών ασφάλισης αυξήθηκαν από 2,1% του Α.Ε.Π. το 1948 σε 16,8 το 1989, και σε 21.2% το 1993, ενώ οι δαπάνες αυξήθηκαν ακόμη ταχύτερα. Η αλλαγή όμως του ρόλου και της σημασίας της κοινωνικής ασφάλισης δεν φαίνεται μόνο από την αύξηση των εσόδων και την αύξηση των δαπανών, οι εξελίξεις αυτές συνοδεύτηκαν και από ποιοτικές μεταβολές οι οποίες επηρέασαν σημαντικά τους στόχους και τα μέσα της δημοσιονομικής πολιτικής.

Το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης στην Ελλάδα χαρακτηρίζεται από την πολλαπλότητα των φορέων που το αποτελούν. Συγκεκριμένα σύμφωνα με στοιχεία του κοινωνικού προϋπολογισμού (Υπουργείο Υγείας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων υπάρχουν στην Ελλάδα 325 φορείς κοινωνικής ασφάλισης, αριθμός ο οποίος είναι υπερβολικά μεγάλος και πολλαπλάσιος αυτού των άλλων χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι περισσότεροι φορείς λειτουργούν ως νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, είναι μεν αυτοτελείς αλλά υπάρχουν

σημαντικές διαφορές μεταξύ τους όσον αφορά τον τρόπο χρηματοδότησης, τις προϋποθέσεις με τις οποίες χορηγούν τις παροχές, τους όρους ασφάλισης και γενικά την όλη οργάνωση και διοίκησή τους.

Η ζωή είναι γεμάτη αβεβαιότητες, κάποια απροσδόκητα γεγονότα όπως η ασθένεια ή η πυρκαγιά μπορούν να βλάψουν τον άνθρωπο με δραστικό τρόπο. Ένας τρόπος να εξασφαλισθεί κάποια προστασία από τέτοια απρόβλεπτα περιστατικά είναι η προμήθεια ασφάλειας, σε αντάλλαγμα της καταβολής εισφορών, από τα άτομα, με τη μορφή ασφαλιστρών προς τους ασφαλιστικούς οργανισμούς. Εκτός από τα απρόβλεπτα αυτά γεγονότα το ασφαλιστικό σύστημα και γενικά η κοινωνική ασφάλιση έχει ως σκοπό να διασφαλίσει εισοδήματα, με ιδιαίτερη έμφαση στα εισοδήματα των ηλικιωμένων, καθώς και την ασφάλιση κατά της ανεργίας. Τα υπάρχοντα προγράμματα ασφάλισης παρουσιάζουν τα εξής χαρακτηριστικά: η συμμετοχή είναι υποχρεωτικά, το δικαίωμα επ'αυτών καθώς και το ύψος των επιδομάτων εξαρτώνται σε ένα βαθμό από τις εισφορές που κατέβαλε ο εργαζόμενος κατά το παρελθόν. Η καταβολή των επιδομάτων αυτών αρχίζει με την εμφάνιση κάποιων συγκεκριμένων γεγονότων όπως η ασθένεια η ανεργία ή η συνταξιοδότηση. Τα προγράμματα αυτά δεν σχετίζονται με το ύψος του εισοδήματος, δηλαδή για να εισπράττει κάποιος εισοδήματα δεν χρειάζεται να αποδειχθεί η οικονομική του δυσχέρεια.

Η κοινωνική ασφάλιση, που θα μπορούσε να ονομασθεί και ασφάλιση γήρατος, χηρείας και αναπηρίας, είναι το μεγαλύτερο εγχώριο πρόγραμμα δαπανών το οποίο λειτουργεί απλοϊκά ως εξής: στην διάρκεια της εργάσιμης περιόδου της ζωής τους τα μέλη του συστήματος και οι εργοδότες τους καταβάλουν εισφορές μέσω κάποιων φόρων επί του συνόλου των μισθών που εισπράττουν από την

εργασία τους. Όταν πλέον αποσυρθούν από την ενεργό υπηρεσία δικαιούνται να εισπράττουν ποσά που βασίζονται εν μέρει στις εισφορές τους. Η κοινωνική ασφάλιση παρέχοντας ένα σταθερό ετήσιο εισόδημα για όσα χρόνια ζει κανείς, στην ουσία παρέχει ασφάλεια κατά της πιθανότητας να ζήσει κάποιος περισσότερο από το αναμενόμενο, και συνεπώς να αναλώσει πρόωρα ότι είχε συσσωρεύσει για την περίοδο της συνταξιοδότησης, επίσης παρέχονται επιδόματα στους ανάπηρους εργαζόμενους και στα εξαρτώμενα μέλη. Σήμερα όλοι σχεδόν οι εργαζόμενοι καλύπτονται είτε από την κοινωνική ασφάλιση, είτε από κάποιο άλλο πρόγραμμα συνταξιοδότησης. Όπως αναφέραμε και προηγουμένως ένας από τους κύριους σκοπούς της κοινωνικής ασφάλισης είναι να προστατεύσει τα εισοδήματα των ηλικιωμένων, οι αριθμοί φαίνεται να δηλώνουν κάποια αισιοδοξία. Πριν από μερικές δεκαετίες οι ηλικιωμένοι ήταν μια μειονεκτούσα ομάδα, το 1970 περίπου ένα στα τέσσερα νοικοκυριά ηλικιωμένων βρισκόταν κάτω από την γραμμή φτώχειας.

Το ποσοστό αυτό μειώθηκε στους ηλικιωμένους με το πέρας των χρόνων, σε σημείο να τείνει να είναι μικρότερο από το ποσοστό στο σύνολο του πληθυσμού κατά την περίοδο 1992-1996 το 10,8% του πληθυσμού ηλικίας άνω των 65 ετών ήταν φτωχοί, ενώ στο σύνολο του πληθυσμού το ποσοστό ήταν 13,7%. Τις τελευταίες δεκαετίες τα εισοδήματα των ηλικιωμένων έχουν αυξηθεί λόγω μέτρων που έχουν θεσπιστεί, τα οποία μέτρα κατοχυρώνουν απολαβές σε ηλικιωμένους και ασφαλισμένους σε διάφορα ταμεία με την μορφή συντάξεων και επιδομάτων. Όπως π.χ. αυτό του Ο.Γ.Α. με την μορφή της κατώτατης σύνταξης, καθώς και άλλες καταβολές επιδομάτων τα οποία εισπράττονται από χήρες ή ηλικιωμένους που είναι πολύ πιθανόν να αντιμετωπίσουν οικονομικά προβλήματα στο μέλλον.

Τα τελευταία χρόνια επίσης έχουμε το θέμα της εθελούσιας εξόδου από την ενεργό υπηρεσία με πρόωρη συνταξιοδότηση, όπου το ασφαλιστικό σύστημα παρακινεί τα άτομα να αποχωρούν νωρίτερα από την ενεργό υπηρεσία και να εισπράττουν επιδόματα. Για να εισπράττουν αυτά τα επιδόματα πρέπει να μειώσουν τη συμμετοχή τους στο εργατικό δυναμικό, ωστόσο αν η διάρκεια συνταξιοδοτούμενης περιόδου αυξηθεί το άτομο έχει περισσότερα μη εργάσιμα χρόνια στην διάρκεια των οποίων πρέπει να χρηματοδοτείται η κατανάλωσή του αλλά και λιγότερα χρόνια εργασίας για να συγκεντρωθούν κεφάλαια. Αυτή η επίπτωση της πρόωρης συνταξιοδότησης τείνει να αυξήσει τις αποταμιεύσεις.

Ένα παράδειγμα βοηθημάτων και επιδομάτων είναι το λεγόμενο εν συντομία Ε.Κ.Α.Σ. . Το Επίδομα Κοινωνικής Αλληλεγγύης Συνταξιούχων στο οποίο δικαιούχοι είναι οι συνταξιούχοι , των οποίων το συνολικό καθαρό ετήσιο εισόδημα από συντάξεις (κύριες, επικουρικές και βοηθήματα) μισθούς, ημερομίσθια και λοιπά επιδόματα που χορηγήθηκαν σε μισθωτό, στο ποσό των επτά χιλιάδων τετρακοσίων πενήντα δύο ευρώ και τριάντα δύο λεπτών (7.452,32 Ευρώ).

Δικαιούχος επίσης είναι ο συνταξιούχος του οποίου το συνολικό ετήσιο ατομικό φορολογητέο εισόδημα δεν υπερβαίνει το ποσό των οκτώ χιλιάδων εξακοσίων ενενήντα τεσσάρων ευρώ και τριάντα οκτώ λεπτών (8.694,38 Ευρώ). Εάν το συνολικό ετήσιο οικογενειακό φορολογητέο εισόδημα δεν υπερβαίνει το ποσό των δεκατριών χιλιάδων πεντακοσίων είκοσι εννέα ευρώ και πενήντα τεσσάρων λεπτών (13.529,54 Ευρώ), η οικογένεια δικαιούται του επιδόματος. Το επίδομα αυτό αυξήθηκε τα τελευταία χρόνια, και στην διάρκεια της χρονιάς που μας πέρασε έγινε κλιμάκωσή του όπως είχε

σχεδιαστεί, και κυμαίνεται ανάλογα από 48,79 έως και 195,15 ευρώ βάση του παρακάτω πίνακα:

ΠΟΣΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ	ΠΟΣΟ Ε.Κ.Α.Σ.
<i>Από 6.786,94 μέχρι 7.053,12</i> Ευρώ	146,36 ευρώ
<i>Από 7.053,13 μέχρι 7.230,51</i> <i>Ευρώ</i>	97,58 Ευρώ
<i>Από 7.230,52 μέχρι 7.452,32</i> Ευρώ	48,79 Ευρώ

Τα εισοδήματα των ατόμων αποτυπώνονται στις δηλώσεις τους, και για το επίδομα που αναφέραμε οι δηλώσεις της προηγούμενης χρονιάς είναι το κριτήριο για να χαρακτηριστεί κάποιος δικαιούχος.

Παιδεία

Εκτός από τις προηγούμενες παροχές που αναφέραμε, και που είναι μερικές από τους δημόσιους φορείς προς τα άτομα μέσω του κοινωνικοασφαλιστικού συστήματος υπάρχουν και οι δαπάνες που γίνονται σε ετήσια βάση την παροχή δωρεάν, ή με χαμηλό κόστος παιδείας. Όπως έγραψε ο Έλληνας ιστορικός Πλούταρχος στο βιβλίο του με τίτλο Ηθική « οι ρίζες και τα κίνητρα της τιμιότητας αλλά και της αρετής βρίσκονται στην καλή παιδεία ». Με γνώμονα το ρητό αυτό το ελληνικό κράτος, από την απελευθέρωσή του από τον τουρκικό ζυγό και την επανίδρυσή του, αποβλέπει, μέσω των δαπανών

που αυτό κάνει, να παρέχει στους Έλληνες δωρεάν ή με χαμηλό κόστος παιδεία.

Όσον αφορά την παιδεία τα πράγματα στην χώρα μας είναι γνωστά, το κράτος έχει αναλάβει να καταστήσει το αγαθό αυτό ευπρόσιτο προς όλους τους πολίτες του, ανεξαρτήτως οικονομικής κατάστασης, σε αντίθεση με άλλα κράτη όπου έχει επικρατήσει το ιδιωτικό σύστημα εκπαίδευσης. Στην Ελλάδα η παιδεία είναι ένα δημόσιο το οποίο μπορούν να απολαμβάνουν όλοι, είναι ένα από τα πιο σημαντικά σημεία του κρατικού προϋπολογισμού, και οι δαπάνες για αυτή καταλαμβάνουν ένα μεγάλο μέρος του, όπως είδαμε στην σύντομη αναφορά μας στον προϋπολογισμό του κράτους. Σαν καθαρά αγαθό, η παιδεία χαρακτηρίζεται σαν ιδιωτικό, το οποίο βελτιώνει την ευημερία των μαθητών, σπουδαστών, φοιτητών, αυξάνοντάς την ικανότητά τους να εξασφαλίσουν τα προς το ζην, και γενικότερα να αντεπεξέλθουν στις δυσκολίες της ζωής.

Μέσο των σχολείων και των διαφόρων σχολών δημιουργείται ισχυρή δύναμη για ανάπτυξη της κοινωνικότητας.

Τα απανταχού εκπαιδευτικά ιδρύματα παρέχουν το αγαθό της παιδείας και της μόρφωσης εντελώς δωρεάν. Τα σχολεία τα γυμνάσια τα λύκεια τα Τ.Ε.Ι. και τα πανεπιστήμια είναι δωρεάν προς τους πολίτες της χώρας μας. Αυτό σημαίνει ότι το κράτος έχει αναλάβει να καλύψει πλήρως τα έξοδά τους. Τα έξοδα αυτά περιλαμβάνουν κτιριακές εγκαταστάσεις, λειτουργικά έξοδα, έξοδα και αμοιβές του προσωπικού, εκπαιδευτικού ή απασχολούμενου σε άλλα λειτουργικά σημεία, επίσης περιλαμβάνουν την δωρεάν παροχή εκπαιδευτικών βιβλίων, σημειώσεων κ.λ.π. Σε δυσχερείς οικονομικά τάξεις παρέχει επιπλέον βοηθήματα όπως είναι η δωρεάν σίτιση και στέγαση, εφόσον έχουν επιτύχει και επιθυμούν να συνεχίσουν τις σπουδές τους στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Ακόμα σε άτομα που δεν κατάφεραν να

επιτύχουν στο να συνεχίσουν τις σπουδές τους σε κάποιο ανώτερο εκπαιδευτικό ίδρυμα μπορούν να εγγραφούν σε κάποιο δημόσιο Ι.Ε.Κ., όπου και εκεί ισχύουν τα περί δωρεάν κάλυψης του συνόλου των εξόδων των ιδρυμάτων αυτών από το κράτος.

Άλλο ένα είδος παροχών προς τους μαθητές – σπουδαστές και ένα είδος επιβράβευσης τους για τις προσπάθειες που κατέβαλαν είναι και οι υποτροφίες που δίνονται στους άριστους εξ'αυτών ή η επιβράβευση τους με την μορφή χρηματικού επάθλου. Μία μικρή έρευνα που εστιάζει στην σχέση ανάμεσα στις δαπάνες για την παιδεία, στις οποίες προβαίνουν τα νοικοκυριά και στα οικονομικά στρώματα τα οποία αυτά ανήκουν δείχνει ότι τα ασθενέστερα οικονομικά στρώματα δαπανούν μεγαλύτερο ποσοστό του εισοδήματος για την εκπαίδευση των παιδιών τους σε όλες τις βαθμίδες του εκπαιδευτικού συστήματος, εάν κανείς περιοριστεί στην ελληνική ανώτατη εκπαίδευση, τότε τα στοιχεία είναι κυριολεκτικά συντριπτικά. Αγροτικά νοικοκυριά με παιδιά που σπουδάζουν ξοδεύουν 28,6% των εισοδημάτων τους σε εκπαιδευτικές δαπάνες, νοικοκυριά στο κατώτατο πέμπτο της κατανομής του οικογενειακού εισοδήματος ξοδεύουν 26,4% και νοικοκυριά στο ανώτατο πέμπτο δαπανούν 9,6%.

Σχετικά με παιδιά αγροτών, τα παιδιά επιστημόνων και επαγγελματιών έχουν πέντε φορές μεγαλύτερη πιθανότητα, και τα παιδιά εργαζομένων σε χειρωνακτικές απασχολήσεις τρεις φορές, να σπουδάσουν σε ένα από τα οκτώ κύρια ελληνικά πανεπιστήμια. Τα παραπάνω μας δείχνουν ότι η λειτουργία της ελληνικής δημόσιας ανωτάτης εκπαίδευσης έχει ελάχιστα προοδευτικό χαρακτήρα, δηλαδή, τα υψηλότερα εισοδηματικά στρώματα εκμεταλλεύονται σε μεγαλύτερο βαθμό το δημόσιο εκπαιδευτικό σύστημα, συμπεριλαμβανομένης και της ανωτάτης εκπαίδευσης, με δεδομένο

τον τρόπο χρηματοδότησης από το κράτος. Δυστυχώς, το ελληνικό πανεπιστημιακό σύστημα δεν συμβάλλει στην αναδιανομή εισοδήματος και προνομίων και εξίσωση ευκαιριών. Ναι, επιτρέπει κάποια κοινωνική και οικονομική κινητικότητα. Αλλά, γενικά ευνοεί τους εύπορους σε βάρος των υπολοίπων. Η αποτελεσματικότητα, αποδοτικότητα και κοινωνική δικαιοσύνη του ελληνικού συστήματος Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης θα βελτιωθεί εάν επιβραβεύει τους επιμελείς σπουδαστές, παρέχοντας οικονομική υποστήριξη ώστε να μπορούν ανενόχλητοι, χωρίς άλλες έννοιες, να αφοσιώνονται στις σπουδές τους.

Υγεία

Τα πράγματα στον τομέα Υγεία στην χώρα μας είναι γνωστά, όπως είπαμε και προηγουμένως το κράτος όπως και στην περίπτωση της παιδείας, έχει αναλάβει να παρέχει το αγαθό αυτό προς τους πολίτες του δωρεάν, ή με χαμηλό κόστος. Αυτό το πετυχαίνει κυρίως με τις παροχές του προς τους ασφαλισμένους. Παρατηρούνται όμως σημαντικές διαφορές στις παροχές αυτές, παροχές οι οποίες μπορούν να χαρακτηριστούν και ως παροχές ασθένειας. Η διαφορές αυτές χωρίζουν τις παροχές αυτές σε δύο κατηγορίες: πρώτον έχουμε τις παροχές σε είδος, οι παροχές σε είδος περιλαμβάνουν την ιατρική, τη νοσοκομειακή και την φαρμακευτική περίθαλψη. Τα είδη αυτά της περίθαλψης είτε είναι εντελώς δωρεάν, είτε οι ασφαλισμένοι καλούνται να καταβάλουν ένα μικρό ποσοστό του κόστους αυτής, που συνήθως κυμαίνεται στο ένα τρίτο ή ένα τέταρτο του συνολικού της ύψους.

Στο δεύτερο μέρος ανήκουν οι παροχές σε χρήμα, εδώ συναντάμε κυρίως επιδόματα ασθενείας. Παροχές ασθενείας σε είδος χορηγούν όλοι οι ασφαλιστικοί οργανισμοί, ενώ παροχές σε χρήμα χορηγούν ορισμένοι μόνο ασφαλιστικοί οργανισμοί.

Το Ι.Κ.Α. και ο Ο.Γ.Α., που καλύπτουν περίπου τα δύο τρίτα του συνόλου των ασφαλισμένων, παρέχουν άμεση περίθαλψη στους ασφαλισμένους τους, παράγουν δηλαδή οι ίδιοι της υπηρεσίες περίθαλψης με δικούς τους γιατρούς, ενώ τα περισσότερα άλλα ταμεία παρέχουν έμμεση περίθαλψη, καλύπτουν δηλαδή τις δαπάνες επίσκεψης ασφαλισμένων σε άλλους γιατρούς.

Εκτός από τις πιο πάνω παροχές προς τους ίδιους τους ασφαλισμένους, όλοι σχεδόν οι ασφαλιστικοί οργανισμοί καλύπτουν και τα προστατευόμενα μέλη των ασφαλισμένων, με την χορήγηση οικογενειακών επιδομάτων. Τα επιδόματα αυτά μπορούν να καταβάλλονται σε μορφή χρήματος και, όπως οι παροχές προς τους ίδιους τους ασφαλισμένους, έτσι και αυτά διαφέρουν σημαντικά ανάμεσα στους διάφορους ασφαλιστικούς φορείς.

Κοινωνική Πολιτική - Κοινωνικός Μισθός

Με τον όρο κοινωνικός μισθός εννοούμε την περίπτωση κατά την οποία οι πολίτες απολαμβάνουν παροχές από το κράτος μέσω της, πολιτικής πρόνοιας που αυτό ακολουθεί, παροχές που είναι δωρεάν προς όλους, και που σε άλλη περίπτωση θα έπρεπε να καταβάλουν κάποιο χρηματικό αντίτιμο.

Όπως γνωρίζουμε από την φύση και την λειτουργία του φόρου, φόρος είναι ένα αναγκαστικό μέσο μετάθεσης πόρων από τον ιδιωτικό προς τον δημόσιο τομέα και είναι μέσο μονομερές, δηλαδή μέσο που

συνεπάγεται μόνο παροχή από τους ιδιωτικούς προς τους δημόσιους φορείς χωρίς αντίστοιχη ειδική αντιπαροχή των τελευταίων. Στο σημείο αυτό θα σταθούμε στην κοινωνική λειτουργία των φόρων, πως η λειτουργία αυτή βελτιώνει την διανομή του εισοδήματος και του πλούτου ανάμεσα στους πολίτες στο σύνολό τους.

Πολιτική πρόνοιας από την πλευρά του κράτους έχουμε όταν το ίδιο το κράτος λαμβάνει πρόνοια ώστε να παρέχει αγαθά και υπηρεσίες στο κοινωνικό σύνολο ανεξάρτητα από τον φορέα που τα παράγει, παράδειγμα, όπως προαναφέραμε είναι η δωρεάν παροχή βιβλίων και συγγραμμάτων προς μαθητές και σπουδαστές. Στην έννοια του κοινωνικού μισθού συμπεριλαμβάνονται δημόσια αγαθά των οποίων το κόστος δεν εξατομικεύεται, και επομένως δεν επιβάλλεται τιμή. Τέτοια αγαθά είναι οι υπηρεσίες εθνικής άμυνας, της δημόσιας διοίκησης, της εσωτερικής ασφάλειας και αστυνόμευσης, καθώς και οι προηγούμενοι τομείς που αναφέραμε νωρίτερα, παιδεία υγεία κ.λ.π. Η σημασία του κοινωνικού μισθού έγκειται στην ίδια την λειτουργία του, να βελτιώσει δηλαδή το βιοτικό επίπεδο των πολιτών, είτε βοηθώντας τους οικονομικά ασθενέστερους, είτε βελτιώνοντας της συνθήκες διαβίωσης των ατόμων γενικά.

Για να κατανοήσουμε καλύτερα τις δύο αυτές περιπτώσεις θα παραθέσουμε μερικά παραδείγματα. Στην πρώτη περίπτωση έχουμε το παράδειγμα των δημοσίων βρεφονηπιακών σταθμών και των νηπιαγωγείων. Μία εργαζόμενη μητέρα ως υποθέσουμε ότι δεν έχει την απαραίτητη βοήθεια από συγγενείς ή την οικονομική άνεση να στείλει το μικρής ηλικίας παιδί της σε ιδιωτικό βρεφονηπιακό σταθμό, οι περιπτώσεις από τις οποίες θα είχε να διαλέξει θα ήταν ή να αναγκαστεί αυτή και η οικογένειά της να βρουν τα χρήματα ώστε να μπορέσουν να στείλουν το παιδί στον ιδιωτικό σταθμό τις ώρες

εργασίας της, ή θα ήταν αναγκασμένη να διακόψει από την εργασία της προκειμένου να είναι σε θέση να φροντίσει το παιδί της, στο σημείο αυτό παρεμβαίνει ο κρατικός φορέας και δημιουργεί δημόσια τέτοια ιδρύματα, αποτρέποντας την μητέρα από την διακοπή της εργασίας της, αλλά και ταυτόχρονα εξοικονομώντας τα χρήματα που θα ήταν αναγκασμένη να καταβάλει για τις υπηρεσίες του ιδιωτικού σταθμού. Στην δεύτερη περίπτωση έχουμε την βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των πολιτών, ανεξαρτήτως όπως είπαμε εισοδήματος.

Ως παράδειγμα μπορούμε να φέρουμε τις δαπάνες για την κατασκευή έργων υποδομής, η κατασκευή δρόμων, αποχετεύσεων και εγγειοβελτιωτικά έργων, έργα με σκοπό την καλύτερη διαμόρφωση του περιβάλλοντος (πεζοδρομήσεις, αναδασώσεις, δημιουργία χώρων με δημόσιο πράσινο, πάρκα, παιδικές χαρές, τις δαπάνες για την καθαριότητα των χώρων στους οποίους ζούμε, στον πολιτιστικό τομέα αντίστοιχα έχουμε την δημιουργία πολιτιστικών κέντρων ανά περιοχή με διάφορες δραστηριότητες, την δημιουργία δημοσίων βιβλιοθηκών κ.α.

Φοροδιαφυγή και παραοικονομία

Ξεκινώντας μια μικρή έρευνα για την παραοικονομία και την φοροδιαφυγή στην Ελλάδα θα υιοθετήσουμε τον εξής ορισμό: παραοικονομία είναι η οικονομική δραστηριότητα της οποίας το αποτέλεσμα δεν υπολογίζεται στο εθνικό εισόδημα. Μέσα σ' αυτήν την διαφεύγουσα από μέτρηση δραστηριότητα κάποια της τμήματα δεν υπολογίζονται στο εθνικό εισόδημα, όπως οι υπηρεσίες της νοικοκυράς, η αυτοκατανάλωση των αγροτών ή ακόμη οι παράνομες δραστηριότητες όπως χαρτοπαιξία, ναρκωτικά, πορνεία, δωροδοκίες.

Στην παραοικονομία θα έπρεπε να περιλαμβάνονται όλες, ανεξάρτητα εκείνες οι οικονομικές δραστηριότητες, των οποίων το προϊόν εντάσσεται στο οικονομικό κύκλωμα και επομένως μεταβάλλει τα οικονομικά μεγέθη σε βαθμό και με τρόπο διάφορου εκείνου, που τα επίσημα στατιστικά στοιχεία του εθνικού εισοδήματος είναι σε θέση να προβλέψουν και συνεπώς να επηρεάσουν (όταν η παραοικονομία δεν λαμβάνεται υπόψη). Με τον ορισμό αυτόν της παραοικονομίας επιδιώκουμε περισσότερο να κατανοήσουμε τις οικονομικές συνέπειες της, και λιγότερο την αποτύπωσή της με λογιστικά μεγέθη.

Πρόκειται, ανάμεσα σε άλλα, για την παραγωγικότητα κατ' απασχολούμενο, που είναι ανώτερη από αυτήν που υπολογίζουν τα επίσημα στοιχεία, ένα γεγονός για το οποίο είναι υπεύθυνη η παραοικονομία, για το ποσοστό της ανεργίας, που είναι κατώτερο από αυτό που επίσημα αναγνωρίζεται, για τη σχέση μέσου μισθού προς μέση πρόσοδο, η οποία είναι διάφορη από αυτήν που μετράται στα επίσημα στατιστικά δεδομένα, για το συντελεστή του φόρου επί του εισοδήματος, που τελικά είναι κατώτερος του επίσημου, αφού το πραγματικό εισόδημα εξαιτίας της παραοικονομίας είναι ανώτερο αυτού που επίσημα καταγράφεται. Για το μέγεθος της ιδιωτικής κατανάλωσης, που υπερβαίνει την επίσημα καταγραμμένη χάρη στο παράνομο πρόσθετο εισόδημα, για το περιεχόμενο του αυτόνομου φόρου που παύει να είναι ξεκάθαρο, για την αναποτελεσματικότητα της πολιτικής απασχόλησης, για το μέγεθος της αποταμίευσης , που πιθανότατα υποεκτιμάτε, και όλα αυτά λόγω της ύπαρξης παραοικονομικής δραστηριότητας.

Μερικές από τις ευκαιρίες προσφυγής στην παραοικονομική δραστηριότητα, που ελλοχεύουν στη διάρθρωση ορισμένων οικονομιών είναι και οι ακόλουθες: υψηλό ποσοστό μη αγροτών αυτό-

απασχολούμενων, στη συνολική απασχόληση, κατανάλωση από τους αυτό-απασχολούμενους, η οποία υπερβαίνει το εισόδημα το οποίο αυτοί, επίσημα, δηλώνουν, όπως προκύπτει από στατιστικά δεδομένα

η υψηλή συμμετοχή του τομέα των υπηρεσιών μέσα στο ΑΕΠ και τη συνολική απασχόληση, δεδομένου ότι στο προϊόν της παραοικονομίας περιλαμβάνεται υψηλότερο, αναλογικά, ποσοστό υπηρεσιών σε σύγκριση με αυτό της επίσημης οικονομίας, σε συνδυασμό και με τη διαπίστωση ότι το 70% περίπου των αυτό-απασχολούμενων στις χώρες του ΟΟΣΑ απασχολείται στις υπηρεσίες, το σημαντικό ποσοστό μικρού μεγέθους επιχειρήσεων, μέσα στο συνολικό αριθμό τους, επειδή σ'αυτές η φορολογική ηθική υποτίθεται ότι βρίσκεται σε χαμηλότερο επίπεδο, σε σύγκριση με αυτές μεγαλύτερου μεγέθους, αλλά και γιατί γίνεται δεκτό ότι οι μικρές επιχειρήσεις είναι ευκολότερο να καταφύγουν σε μέσα φοροδιαφυγής, ο βαθμός φορολογικής ηθικής, ο οποίος είναι συνάρτηση της εικόνας που έχουν οι κάτοικοι μιας χώρας, για το κράτος και την κυβέρνηση, η εικόνα αυτή διαμορφώνεται, εν πολλοίς, με βάση την ποιότητα των παρεχομένων, από το δημόσιο, υπηρεσιών και τον βαθμό αποτελεσματικότητας της δημόσιας διοίκησης

Ο σημαντικός βαθμός ανεργίας και υποαπασχόλησης, που οφείλεται σε κυκλικά ή διαρθρωτικά αίτια, παρόλο ότι αρκετοί ερευνητές καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι η παραοικονομική δραστηριότητα δεν υποκαθιστά την επίσημη, αλλά μάλλον αποτελεί συμπλήρωμά της

Ο συνδυασμός της επιθυμίας των ανεπαρκών επιπέδων μισθού, ιδιαίτερα σε περιόδους εφαρμογής πολιτικής λιτότητας με πληθωρισμό, που θίγει κύρια και πρωταρχικά την εξαρτημένη εργασία, και της μείωσης των δαπανών παραγωγής, από την πλευρά των εργοδοτών.

Τα αίτια της παραοικονομίας στη Ελλάδα οφείλονται διαφόρους παράγοντες, οι δύο από τους σημαντικότερους είναι: οι φόροι, ο κρατικός περιορισμός και οι παρεμβάσεις.

Φόροι

Το υψηλό φορολογικό βάρος αναφέρεται ως το υπ' αριθμόν 1 αίτιο της προσφυγής της απασχόλησης στην παραοικονομική δραστηριότητα, η διαπίστωση αυτή αναφέρεται γενικά σε όλα τα είδη των φόρων, αν και ειδικά υπογραμμίζεται ως συνέπεια του φόρου επί του εισοδήματος. Με βάση αυτό το αίτιο, θα έπρεπε το μέγεθος της παραοικονομίας να είναι μεγάλο σε οικονομίες, στις οποίες το φορολογικό βάρος είναι υψηλό, και μικρό σε οικονομίες με χαμηλό οικονομικό βάρος.

Κρατικοί περιορισμοί και παρεμβάσεις

Ως δεύτερο ισχυρό κίνητρο για την προσφυγή στην παραοικονομική δραστηριότητα, μετά την υψηλή φορολογική επιβάρυνση, η διεθνής βιβλιογραφία αναφέρει τους περιορισμούς και τις παρεμβάσεις εκείνες του κράτους, που καταλήγουν στην αύξηση του βαθμού ανελαστικότητας της αγοράς εργασίας, όπως ανάμεσα σε άλλα :το υπερβολικό κοινωνικό κόστος της εργασίας,η επιβολή περιορισμών στην ελευθερία δράση των εργοδοτών, αναφορικά με τις σχέσεις τους με τους εργαζόμενους, η μείωση των ωρών εργασίας και η επιβολή σημαντικών περιορισμών για την χρησιμοποίηση υπερωριακής εργασίας, τα εξαιρετικά γενναιόδωρα επιδόματα ανεργίας, η εξίσωση της αμοιβής ανδρών και γυναικών ο μεγάλος

αριθμός ατόμων που δικαιούνται επιδόματος ασθενείας, γήρατος, ανικανότητας.

Όπως όμως, και στην περίπτωση της φορολογικής επιβάρυνσης, έτσι και σε ότι αφορά τους κρατικούς περιορισμούς και παρεμβάσεις, πρόκειται για διαπιστώσεις, που δεν αποδεικνύονται από την πραγματικότητα. Παρόλο ότι πιθανότατα, το κύριο κίνητρο προσφυγής στη παραοικονομία είναι οικονομικό, δεν αρκεί η ύπαρξη κινήτρων, αν παράλληλα η συγκεκριμένη οικονομία δεν εξασφαλίζει και τις απαραίτητες ευκαιρίες.

Καταναλωτική δαπάνη, η οποία υπερβαίνει το, επίσημα, δηλωθέν εισόδημα.

Με βάση στοιχεία της φορολογίας εισοδήματος φυσικών προσώπων προηγούμενων ετών, υπολογίστηκε το μέσο δηλωθέν οικογενειακό εισόδημα των διαφόρων κοινωνικοεπαγγελματικών κατηγοριών, με βάση την μελέτη των στοιχείων αυτών, προκύπτει ότι το μέσο δηλωθέν οικογενειακό εισόδημα για όλα τα νοικοκυριά αντιπροσωπεύει το 72,2% του συνόλου των αγορών τους σε ετήσια βάση. Ειδικότερα για νοικοκυριά με αρχηγό μισθωτό το 70,0%, με αρχηγό εργοδότη μόνο το 63,2%, και των νοικοκυριών με αρχηγό εργαζόμενο για δικό του λογαριασμό μόνο το 59,6%. Ακόμη, νοικοκυριά με μέσο ετήσιο σύνολο αγορών, ανώτερο κατά 28,8% σε σύγκριση με το αντίστοιχο των μισθωτών, εμφανίζονται με μέσο δηλωθέν εισόδημα κατά 16,3% μόνο υψηλότερο του αντιστοίχου των μισθωτών.

Η διαφορετική πλευρά του φαινομένου

Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να προσεγγίσουμε το θέμα της παραοικονομίας και της φοροδιαφυγής και από μια άλλη οπτική γωνία, από την πλευρά από την οποία η παραοικονομία συνεισφέρει, μέσω της καταναλωτικής δαπάνης, στην αύξηση των πόρων του δημοσίου από τους έμμεσους φόρους. Όπως προείπαμε, επειδή το μέσο δηλωθέν οικογενειακό εισόδημα για όλα τα νοικοκυριά αντιπροσωπεύει το 72,2% του συνόλου των αγορών τους σε ετήσια βάση, το υπόλοιπο 27,8%, που υποθέτουμε ότι προέρχεται από παράνομες δραστηριότητες υπόκειται και αυτό σε καθεστώς Φ.Π.Α. εάν διατεθεί για την απόκτηση αγαθών ή υπηρεσιών μέσα στο έτος. Από αυτήν την πλευρά θα λέγαμε ότι στην παραοικονομία και στην απόκρυψη εσόδων, πέραν των αρνητικών επιπτώσεων που έχουν στην οικονομία κάθε χώρας και στους προϋπολογισμούς που αυτή ενεργεί, μπορεί να καταλογιστεί και μια θετική. Έστω και αν στο ποσοστό του αδήλωτου εισοδήματος, σε άθροιση με το δηλούμενο, τα έσοδα του κράτους με το σύστημα των άμεσων φόρων να ήταν μεγαλύτερα.

Σχόλια σχετικά με τις τελευταίες Φορολογικές μεταρρυθμίσεις.

Ο σύγχρονος ρόλος της κάθε κυβέρνησης σε ότι αφορά την οικονομική πολιτική είναι να βοηθά τους πολίτες να αντιμετωπίζουν τις αλλαγές που τους παρουσιάζονται κατά την διάρκεια της εργασιακής τους σταδιοδρομίας, εξοπλίζοντας τους με δεξιότητες και προσφέροντας τους την κατάρτιση που χρειάζονται για να προσαρμόζονται στις αλλαγές καθιστώντας τους έτσι περισσότερο ευέλικτους στα θέματα της εργασίας τους, αλλά και όταν τα άτομα

που εργάστηκαν σε όλη την προηγούμενη τους ζωή συνταξιοδοτηθούν. Παράλληλα η εκάστοτε κυβέρνηση θα πρέπει να προωθεί και να ψηφίζει νόμους και νομοσχέδια με γνώμονα την σωστότερη και δικαιότερη διανομή και αναδιανομή των εισοδημάτων των φυσικών και νομικών προσώπων, οι προϋπολογισμοί που θα εκτελεί να είναι και αυτοί προσανατολισμένοι σ'αυτήν την κατεύθυνση.

Δυστυχώς στο τελευταίο φορολογικό νομοσχέδιο και συγκεκριμένα ο φορολογικός νόμος που αφορά τα εισοδήματα, τα ακίνητα αλλά και τις μεταβιβάσεις αυτών, δεν δείχνει να βαδίζει προς τον σκοπό αυτόν.

Ο Φόρος Μεγάλης Ακίνητης Περιουσίας, που μπορούσε να χαρακτηριστεί ως αναλογικός, καταργείται και την θέση του παίρνει ο Φόρος Κατοχής Ακινήτων ο οποίος όπως αναλύουμε παρακάτω χαρακτηρίζεται τουλάχιστον ως άδικος, και επιβαρύνει κυρίως τους χαμηλά αμειβόμενους και τους χαμηλοσυνταξιούχους. Τους «μη έχοντες» όπως σωστά χαρακτηρίζονται και όχι βέβαια τους «έχοντες».

Η μέχρι πρότινος ισχύουσα κλίμακα φορολογίας μεγάλης ακίνητης περιουσίας παραθέεται παρακάτω, ώστε να γίνει ευκολότερη η κατανόηση της μεταφοράς του βάρους της φορολογίας από τους περισσότερους προς τους λιγότερους.

Κλιμάκια	Συντελεστής	Ποσό φόρου	Συν. Αξία περιουσίας	Σύνολο φόρου
243,600	0	0	0	0
146,750	0,354	440,25	390,350	440,25
146,750	0,472	587	537,100	1.027
146,750	0,590	733,75	683,850	1.761
293,500	0,708	1.761	977,350	3.522
293,500	0,826	2.054,50	1.270,850	5.567,50
ΥΠΕΡΒΑΛΛΟΝ	0,949			

Ο πίνακας αυτός, όπως αναφέραμε και προηγουμένως, μπορεί να χαρακτηριστεί ως αναλογικός, δηλαδή όσο μεγαλύτερη η περιουσία, τόσο μεγαλύτερη και η φορολογική υποχρέωση η κατάργησή του και η αντικατάστασή του από ένα ενιαίο τέλος έχει ως αποτέλεσμα την περαιτέρω ανισότερη αναδιανομή του εισοδήματος. Από τα φτωχότερα στρώματα του πληθυσμού, που είναι και τα περισσότερα, προς τα λιγότερα και πλουσιότερα. Η ανισότητα αυτή, σε συνδυασμό και με την φορολογική πολιτική στα εισοδήματα, χαρακτηρίζεται από την μεταφορά φορολογικού βάρους από αυτούς που μπορούν με άνεση να το επωμιστούν, προς αυτούς που δυσκολεύονται να επωμιστούν το ήδη αναλογούν βάρος που τους αναλογεί.

Οι πλουσιότεροι Έλληνες διαβάζουν το προσχέδιο του κρατικού προϋπολογισμού και χαμογελούν με ικανοποίηση. Το γεγονός ότι το σύνολο των φόρων που θα επιβληθούν είναι αυξημένοι περίπου κατά έξι δισεκατομμύρια ευρώ, δεν φαίνεται να τους αφορά. Αυτοί έχουν μόνο να κερδίσουν από τα νέα φορολογικά μέτρα. Τα συναισθήματα δεν είναι τα ίδια για 4,5 εκατομμύρια μη προνομιούχους και «μεσαίους». Το 2008, ο φόρος εισοδήματος θα αυξηθεί περισσότερο από τις αποδοχές τους, παράλληλα θα κληθούν να πληρώσουν φόρο κατοχής για το εξοχικό τους, ανεξαρτήτως διαστάσεων και αξίας, ενώ

είναι πολύ πιθανό ότι θα επιβαρυνθούν και από το πετρέλαιο θέρμανσης. Όσο για τους έχοντες ο φόρος εισοδήματος που θα κληθούν να πληρώσουν θα είναι χαμηλότερος, ειδικά αν οι ετήσιες αποδοχές τους ξεπερνούν τις 25.000 ευρώ.

Ο φόρος της μεγάλης ακίνητης περιουσίας που ήταν υποχρεωμένοι να καταβάλουν τόσα χρόνια, φεύγει από την υποχρέωση τους. Ο φόρος κατοχής που τον αντικαθιστά, μπροστά στον Φ.Μ.Α.Π. θα μοιάζει πολύ λίγος, καθώς η νέα επιβάρυνση αντιστοιχεί έως και στο ένα τέταρτο της παλαιάς.

Όσο για τον μέτοχο της ανώνυμης εταιρείας ή της ΕΠΕ, ξέρει από τώρα ότι το μέρισμα που θα εισπράξει του χρόνου θα φορολογηθεί με ακόμη χαμηλότερο φορολογικό συντελεστή (25% από 29% το 2007).

Ο υποψήφιος αγοραστής μεγάλης ακίνητης περιουσίας δεν θα πληρώσει τίποτα, αρκεί να την καταχωρήσει και να δηλώσει την αγορά αυτή ως πρώτη κατοικία. Σχεδόν μηδενική θα είναι η φορολογική επιβάρυνση και για τον υιό του μεγαλοϊδιοκτήτη ακινήτων, ο οποίος θα αποκτήσει με γονική παροχή την περιουσία του πατέρα του. Με το νέο νομοσχέδιο ο φόρος γονικών παροχών πέφτει σχεδόν στον μηδέν ακόμη και για τους πλουσιότερους των πλουσίων.

Το 2008, αναμένεται να παρατηρηθεί ένα από τα μεγαλύτερα φαινόμενα αναδιανομής εισοδήματος και μεταφοράς χρήματος από τους μη έχοντες στους έχοντες. Τα παραδείγματα που ακολουθούν, αποδεικνύουν του λόγου το αληθές:

Από την 1η Ιανουαρίου του 2008, η παρακράτηση φόρου θα υπολογίζεται με νέα φορολογική κλίμακα. Τα κλιμάκια δεν προσαρμόζονται με βάση τον πληθωρισμό, ενώ το αφορολόγητο παραμένει αμετάβλητο στις 12.000 ευρώ. Το μόνο που αλλάζει είναι ότι μειώνονται οι συντελεστές (από 29% σε 27% και από 39% σε

37%). Τι αποτέλεσμα έχει αυτό; Όλοι οι Έλληνες που έχουν μισθό από 850 έως 1.250 ευρώ τον μήνα επιβαρύνονται. Το 2008, η ποσοστιαία αύξηση του φόρου θα είναι μεγαλύτερη από την ποσοστιαία αύξηση του εισοδήματος. Αυτό σημαίνει μείωση του διαθέσιμου εισοδήματος για τους μη έχοντες.

Το αντίστροφο συμβαίνει για τους έχοντες υψηλά εισοδήματα. Όσοι μισθωτοί ή όποιος άλλης κατηγορίας εισοδηματίες εισπράττουν από 30.000 ευρώ τον χρόνο και πάνω (δηλαδή από 2.150 ευρώ τον μήνα και πάνω) θα διαπιστώσουν ότι η παρακράτηση φόρου θα μειωθεί παρά το γεγονός ότι το εισόδημά τους θα είναι υψηλότερο. Μάλιστα, όσο θα ανεβαίνει το εισόδημα τόσο μεγαλύτερο θα είναι και το φορολογικό όφελος.

Από την επεξεργασία της νέας κλίμακας προκύπτει ότι για τους υψηλόμισθους, η αύξηση του εισοδήματος θα είναι μεγαλύτερη από την ανάλογη αύξηση του φόρου. Σε αρκετές περιπτώσεις, ενδέχεται ότι θα υπάρξει και μείωση της φορολογικής επιβάρυνσης. Για παράδειγμα, αυτό θα συμβεί σε έναν μισθωτό με αποδοχές 2.000 ευρώ τον μήνα. Θα πάρει μεικτή αύξηση 80 ευρώ μηνιαίως και η παρακράτηση φόρου θα είναι μικρότερη περίπου κατά δύο ευρώ. Ακόμη και το μέτρο των αποδείξεων λειτουργεί υπέρ των πλουσίων. Όσοι έχουν χαμηλό εισόδημα -κάτω των 850 ευρώ- δεν μπορούν να ωφεληθούν συλλέγοντας αποδείξεις από εστιατόρια και ταβέρνες. Αντίθετα, οι έχοντες εισοδήματα άνω των 30.000 ευρώ, μπορούν να μειώσουν τη φορολογική επιβάρυνση ακόμη και κατά 3.200 ευρώ.

Ο μεγαλοϊδιοκτήτης μέχρι σήμερα πληρώνει τον φόρο μεγάλης ακίνητης περιουσίας. Ο φόρος αυτός φεύγει και στη θέση του μπαίνει ο φόρος κατοχής. Σύμφωνα με τις δηλώσεις του υπουργού Οικονομίας, θα υπολογίζεται με συντελεστές 0,1%-0,2%. Οι συντελεστές αυτοί είναι αισθητά χαμηλότεροι σε σχέση με αυτούς που

προβλέπει η κλίμακα του Φ.Μ.Α.Π. Αυτό σημαίνει ότι οι μεγαλοϊδιοκτήτες θα πληρώνουν σαφώς λιγότερα. Για παράδειγμα, ο έχων ένα διαμέρισμα στην Γλυφάδα, στην Ηρώδου Αττικού ή στην Κηφισιά με αντικειμενική αξία 1.000.000 ευρώ θα πληρώνει το πολύ 2.000 ευρώ αντί για 4.343 ευρώ που πλήρωνε μέχρι σήμερα. Πρόκειται για μείωση φόρου 53%. Η μείωση της επιβάρυνσης για τους μεγαλοϊδιοκτήτες μπορεί να ξεπεράσει ακόμη και το 74%. Σε ακραίες περιπτώσεις, ο φόρος για τον μεγαλοϊδιοκτήτη μπορεί ακόμη και να μηδενιστεί.

Χαρακτηριστικό είναι το ακόλουθο παράδειγμα: Διαμέρισμα 200 τ.μ. σε ακριβή περιοχή της Αθήνας δεν θα υπάγεται στον φόρο κατοχής, αρκεί να αποτελεί πρώτη κατοικία για τον ιδιοκτήτη του, μέχρι πρωτινός ιδιοκτήτης του ακριβού διαμερίσματος θα πλήρωνε Φ.Μ.Α.Π. και μάλιστα από 3.600 ευρώ και πάνω-ανεξάρτητα αν το ακίνητο είναι πρώτη κατοικία ή όχι. Όσο για τον ιδιοκτήτη ενός μικρού εξοχικού; Γι' αυτόν ισχύει το αντίστροφο. Ενώ σήμερα δεν πληρώνει τίποτα, από το νέο έτος θα βρεθεί να καταβάλλει από 100 ευρώ και πάνω.

Το προσχέδιο του κρατικού προϋπολογισμού, καταγράφει το μέγεθος της κοινωνικής αδικίας. Το 2007, οι περίπου 100-150 χιλιάδες έχοντες πλήρωναν το μεγαλύτερο μέρος από τα 240 εκατ. ευρώ που συνέλεξαν στο υπουργείο Οικονομικών μέσω των φόρων στην περιουσία. Το 2008, τα έσοδα από τους φόρους στην περιουσία θα υπερτριπλασιαστούν φτάνοντας στα 900 εκατ. ευρώ. Τους φόρους αυτούς, όμως, θα κληθούν να πληρώσουν όχι 100-150 χιλιάδες αλλά δύο εκατομμύρια Έλληνες.

Για την κυβέρνηση, αυτός που αγοράζει ένα μικρό εξοχικό ή ένα δωάρι στην επαρχία προκειμένου να καλύψει τις στεγαστικές ανάγκες του παιδιού που σπουδάζει, έχει μεγαλύτερη φοροδοτική

ικανότητα από τον ζάπλουτο που αγοράζει πρώτη κατοικία στην σε μία κατά κανόνα ακριβή περιοχή της Αθήνας. Το ακόλουθο παράδειγμα είναι κατατοπιστικό . Γονιός αγοράζει ένα δωάρι στη Λάρισα, για να στεγάσει τον γιο του που σπουδάζει. Η αντικειμενική αξία του συγκεκριμένου ακινήτου φτάνει στις 80.000 ευρώ. Ο φόρος για την αγορά είναι 8.800 ευρώ αν πρόκειται για μεταχειρισμένο διαμέρισμα. Έστω τώρα, ότι ένα ζευγάρι αγοράζει μια πολυτελή μονοκατοικία στο Ψυχικό. Η αντικειμενική της αξία μπορεί να υπερβαίνει ακόμη και τις 800.000 ευρώ. Κανονικά, το ζευγάρι θα έπρεπε να πληρώσει τουλάχιστον 73.000 ευρώ σε φόρους. Κι όμως, με το νέο καθεστώς, το ποσό αυτό δεν θα καταβληθεί.

Από το προσχέδιο του προϋπολογισμού προκύπτει ότι το Δημόσιο θα χάσει τουλάχιστον 115 εκατ. ευρώ λόγω της κατάργησης του φόρου γονικών παροχών και κληρονομιών και της αντικατάστασης από ένα ειδικό τέλος 1%. Ποιοι όμως θα μοιραστούν αυτά τα 115 εκατ. ευρώ; Αυτοί που έχουν να μεταβιβάσουν στα παιδιά τους περιουσίες μεγάλης αξίας. Η μέση αντικειμενική αξία ενός συνηθισμένου ακινήτου που μεταβιβάζει ο γονιός στο παιδί του, είναι 100-120 χιλιάδες ευρώ.

Τι θα κερδίσει αυτός ο γονιός; Από τίποτα έως και 375 ευρώ. Αντίθετα, ο εύπορος γονιός που θα δωρίσει τη βίλα στο παιδί του, θα έχει όφελος από 40.000 ευρώ και πάνω. Η ποσοστιαία αύξηση των φόρων που θα κληθούν να πληρώσουν τα φυσικά πρόσωπα, θα είναι για πέμπτη συνεχή χρονιά μεγαλύτερη από την αντίστοιχη των νομικών προσώπων. Από το 2004 έως το 2008, ο φόρος των φυσικών προσώπων έχει αυξηθεί κατά 40%. Αντίθετα, ο φόρος των νομικών προσώπων μόλις κατά 3,4%. Φόρο 1,5 τοις χιλίοις σε κάθε ακίνητο πλην οικοπέδων και αγροτεμαχίων θα πληρώνουν από το 2008 και κάθε χρόνο περισσότεροι από 2.000.000 ιδιοκτήτες. Από τον ενιαίο

φόρο που αντικαθιστά τον ΦΜΑΠ, αλλά επεκτείνεται σε όλες τις περιουσίες, εξαιρείται η πρώτη κατοικία εφόσον δεν υπερβαίνει τα 250τ.μ. Όπως δήλωσε ο υπουργός Οικονομίας ο νέος φόρος θα είναι αναλογικός και απλός. Δεν θα ισχύσει κλίμακα ανάλογα με το ύψος της περιουσίας. Η επιβολή του θα ξεκινήσει από τα αστικά ακίνητα (κατοικίες, καταστήματα, γραφεία κ.ά.) και όταν ολοκληρωθεί το περιουσιολόγιο θα επεκταθεί και στα υπόλοιπα». Σε κάθε ακίνητο θα επιβάλλεται ετήσιο τέλος 1,5 τοις χιλίοις επί της αντικειμενικής αξίας του, το οποίο είναι πιθανόν να εισπράττεται μέσω των λογαριασμών της Δ.Ε.Η., η οποία διαθέτει πλήρη βάση δεδομένων. Τα ετήσια έσοδα προβλέπεται να ξεπεράσουν το 1 δισ. ευρώ.

Με την ολοκλήρωση του περιουσιολογίου και την πλήρη καταγραφή της ακίνητης περιουσίας σε ολόκληρη την επικράτεια, αναμένεται να επεκταθεί το συγκεκριμένο τέλος σε όλα τα ακίνητα. Είναι πιθανό πάντως, όταν θα εφαρμοστεί ο ενιαίος φόρος σε όλα τα ακίνητα, να ισχύσουν διαφορετικοί συντελεστές για τα αστικά και τα αγροτικά. Η εφαρμογή του νέου φόρου θα συνδυαστεί και με αναπροσαρμογή των αντικειμενικών αξιών των ακινήτων.

Σύμφωνα με τον προγραμματισμό του υπουργείου Οικονομικών, το 2008 αναμένεται να υπάρξει η τρίτη κατά σειρά αναπροσαρμογή στις τιμές ζώνης, ενώ η μέση αύξηση αναμένεται να διαμορφωθεί περί το 30%. Έτσι για πρώτη φορά οι τιμές ζώνης της Εφορίας θα πλησιάσουν σημαντικά τις πραγματικές αξίες. ο κ. Αλογοσκούφης δηλώνει ότι το ενιαίο τέλος ακινήτων βαρύνει το ακίνητο. Από εκεί και πέρα θα καταργήσουμε όλους τους άλλους στρεβλωτικούς φόρους. Θα πάμε στη σταδιακή κατάργηση του φόρου μεταβίβασης των ακινήτων, που ήδη έχει ξεκινήσει με την εισαγωγή του Φόρου Προστιθέμενης Αξίας.

Ο Φόρος Προστιθεμένης Αξίας βεβαίως παραμένει, γιατί είναι ένα εξυγιαντικό μέτρο για τις νέες οικοδομές.

Ο Φόρος Υπεραξίας στη Μεταβίβαση ασφαλώς παραμένει, γιατί είναι ένας φόρος που φορολογεί τις υπεραξίες που δημιουργούνται στα ακίνητα. Από εκεί και έπειτα θα πάμε στην κατάργηση όλων των υπολοίπων φόρων, που δεν είναι φόροι οι οποίοι πηγαίνουν στην Τοπική Αυτοδιοίκηση. Τα τέλη της Τοπικής Αυτοδιοίκησης είναι ανεξάρτητα από το φορολογικό σύστημα.

Ο ιδιοκτήτης μεζονέτας 200 τετραγωνικών μέτρων με αντικειμενική αξία 300.000 ευρώ δεν πληρώνει φόρο κατοχής, τη στιγμή που ο ιδιοκτήτης ενός εξοχικού με επιφάνεια 40 τετραγωνικά μέτρα και αντικειμενική αξία 40.000 ευρώ πληρώνει. Ο ενοικιαστής 1ης κατοικίας επιβαρύνεται γιατί τυχαίνει να έχει ένα μαγαζί στο όνομά του. Όσο για τον μεγαλοϊδιοκτήτη με τα ακίνητα των δεκάδων εκατομμυρίων ευρώ πληρώνει έως και 80% λιγότερο φόρο σε σχέση με ό,τι πλήρωνε μέχρι σήμερα.

Ο κατάλογος των αδικιών που κρύβει ο νέος φόρος κατοχής ακινήτων μπορεί να καταλάβει σελίδες ολόκληρες. Τα παραδείγματα που ακολουθούν είναι απλώς ενδεικτικά: Ένα ζευγάρι έχει ένα εξοχικό με αντικειμενική αξία 150.000 ευρώ και μια κύρια κατοικία με αντικειμενική αξία 100.000 ευρώ. Για την κύρια κατοικία δεν θα πληρώσει τίποτα. Όμως για το εξοχικό θα καταβάλει φόρο 150 ευρώ.

Ένα άλλο ζευγάρι έχει μία μονοκατοικία με αντικειμενική αξία 300 χιλιάδων ευρώ. Η εμπορική του αξία είναι πολύ μεγαλύτερη, καθώς στις μονοκατοικίες είναι συνήθης πρακτική τα υπόγεια να έχουν μετατραπεί σε κυρίως χώρους και τα γκαράζ σε γκαρσονιέρες. Το δεύτερο ζευγάρι δεν θα πληρώσει τίποτα, παρά το γεγονός ότι το ακίνητό του έχει μεγαλύτερη αξία από την περιουσία του πρώτου ζευγαριού.

Ζευγάρι με δύο παιδιά μένει σε ενοικιασμένη κατοικία 150 τετραγωνικών μέτρων. Στο Ε9 του ζευγαριού εμφανίζεται ένα μαγαζί με αντικειμενική αξία 100.000 ευρώ. Και αυτό το ζευγάρι θα πληρώσει φόρο 100 ευρώ, παρά το γεγονός ότι δεν έχει ιδιόκτητη κατοικία στο όνομά του. Το ζευγάρι δεν πληρώσει φόρο μόνο για το 2008, καθώς δεν θα επιβληθεί φόρος για το ακίνητο με τη μεγαλύτερη αξία και μέχρι 300.000 ευρώ. Από το 2009, όμως, ο φόρος κατοχής θα επιβάλλεται κανονικά για το μαγαζί.

Ένας εργένης με ακίνητη περιουσία συνολικού ύψους ενός εκατομμυρίου ευρώ πλήρωνε μέχρι σήμερα Φ.Μ.Α.Π. Βάσει της κλίμακας, του αντιστοιχούσε να πληρώσει ένα ποσό της τάξεως των 4.340 ευρώ ετησίως. Με το νέο καθεστώς, θα πληρώσει περίπου 700 ευρώ. Είναι ξεκάθαρο ότι η φορολογική εύνοια εξαντλείται στον έχοντα, ο οποίος θα δει τη φορολογική του υποχρέωση να συρρικνώνεται κατά 84%.

Όπως είδαμε τα μέτρα αυτά δεν χαρακτηρίζονται ιδιαίτερος ευνοϊκά από το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού, οι μικρές και οι μεσαίες τάξεις τα τελευταία χρόνια συνεχώς αναγκάζονται να επωμίζονται όλο και περισσότερα φορολογικά βάρη και να είναι αυτοί που θα καλύψουν τα κενά στα έσοδα του προϋπολογισμού του κράτους που δημιουργούνται από τις αυξανόμενες φοροελαφρύνσεις προς τους πλούσιους και τους μεγαλοϊδιοκτήτες.

Αυτό το φαινόμενο θα πρέπει να περιοριστεί. Αν γίνει αυτό θα συνεπάγεται και τον περιορισμό των αρνητικών αντιδράσεων των φορολογουμένων. Θα πρέπει να ληφθούν αποφάσεις και να παρθούν μέτρα με γνώμονα το κοινό συμφέρον και την ευημερία του τόπου και όχι των λίγων και προνομιούχων.

Το κεφάλαιο της διανομής και αναδιανομής του εισοδήματος είναι πολύ μεγάλο και πολύ σημαντικό για την κοινωνία και τους ανθρώπους της, επηρεάζει τα άτομα καθ'όλη την διάρκεια της ζωής τους, τον τρόπο που αυτά ζουν, το πώς αυτά κάνουν τις επιλογές τους και πως εν τέλει ενεργούν, και φυσικά επηρεάζει την ποιότητα της ζωής που ζουν.

βιβλιογραφία

- Θ. Γεωργακόπουλος** - Δημόσια οικονομική.
- Σπύρος Μαγκλιβέρας** - Ο Κρατικός τομέας Στην Ελλάδα.
- Νεγρεπόντη-Δελιβάνη** - Η οικονομία της παραοικονομίας στην Ελλάδα.
- Α. Πανεθυμιτάκη** - Θεωρίες Μεγένθησης και Διανομής του Εισοδήματος
- Κ. Λ. Φινοκαλιώτη** - Η αρχή της φορολογικής δικαιοσύνης και το σύνταγμα

Για όλα τα οικονομικά στοιχεία επισκεφθήκαμε την ιστοσελίδα του Υπ. Οικονομικών στο διαδύκτιο .

www.mnec.gr